

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

**Resocializace odsouzených k výkonu trestu
odnětí svobody na doživotí**

diplomová práce

Autor práce: Bc. Vendula Hájková

Studijní program: Rehabilitace

Studijní obor: Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Daniel Prouza, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 21. 5. 2012

Abstrakt

Tato diplomová práce přináší informace o tom, zda je možná resocializace u odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí.

V teoretické části se věnuji problematice výkonu trestu dále tomu, jaké důsledky má výkon trestu a ve spojení s vězeňským prostředím. Program zacházení s doživotně odsouzenými tvoří další kapitolu práce. S uložením výjimečného trestu bezpochyby souvisí i vysvětlení trestné činnosti, za kterou je tento trest ukládán. Poslední část teoretické části je zaměřena na resocializaci odsouzených a postpenitenciární péči.

Výzkumnou část představuje kvantitativní a kvalitativní výzkum, který jsem realizovala prostřednictvím dotazníkového šetření a rozhovorů. V této části popisuji charakteristiku souboru a výzkumný vzorek. Dále v práci přináším výsledky získaných dat a informace o tom, zda je resocializace doživotně odsouzených reálná. Sběr dat proběhl v měsíci březnu a dubnu 2012 formou dotazníků a rozhovorů. Výzkum byl realizován ve věznici se zvýšenou ostrahou Valdice. V rámci věznice bylo vybráno oddělení E doživotně odsouzených vězňů včetně zaměstnanců této věznice. Celkem bylo rozdáno 20 dotazníků, kdy návratnost tvořila 100%. Osloveni byli čtyři zaměstnanci věznice. Pro výzkum bylo stanoveno 5 hypotéz a 2 výzkumné otázky. První hypotéza předpokládala, že více než 50% doživotně odsouzených se domnívá, že jejich odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí je nespravedlivé. Provedený výzkum tuto hypotézu vyvrátil. Druhá hypotéza tvrdila, že pracovní aktivity pomáhají odsouzeným zvládat pobyt ve věznici; tato hypotéza byla potvrzena. Třetí hypotéza uváděla, že více než 50% doživotně odsouzených považuje program zacházení za dostačující pro jejich resocializaci. Výzkum tuto hypotézu potvrdil. Čtvrtá hypotéza tvrdila, že více než 50% odsouzených pobyt ve věznici změnil; hypotéza byla potvrzena. Pátá hypotéza byla, že odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí netrpí výčitkami svědomí. Výzkumem byla tato hypotéza vyvrácena. Odpovědi na výzkumné otázky byly provedeny ve výzkumné části.

Abstract

This diploma thesis provides information about the fact whether there is possible a social rehabilitation for convicted persons sentenced to the lifelong imprisonment. In the theoretical part I deal with an issue of a punishment, what consequences the punishment has and with a prison environment associated with it. The next chapter consists of the treatment programme. With an imposition of the exceptional sentence there is undoubtedly connected also an explanation of the criminal activity, for which this penalty has been imposed. The last part of the theoretical part is focused on the social rehabilitation of convicts and an after-sentence care. The research part presents a quantitative and qualitative research that I carried out through a questionnaire survey and interviews. There are described characteristics of the research population and sample in this part. Further I present results of the data obtained and information about the fact whether the social rehabilitation of the lifelong-sentenced prisoners is real. The data collection took place in the months of March and April 2012 through questionnaires and interviews. The research was conducted in the high-security prison in Valdice. There were chosen the prison department E for the lifelong-sentenced prisoners and this prison staff. In total 20 questionnaires were distributed, the return made up 100%. Four employees of the prison were addressed. There were determined 5 hypotheses and 2 research questions. The first hypothesis presumed that more than 50% of lifelong-sentenced believe that their conviction to the lifelong imprisonment is unfair. The performed research disproved this hypothesis. The second hypothesis stated that working activities helped prisoners to manage their stay in the prison, this hypothesis was confirmed. The third hypothesis stated that more than 50% of life-sentenced considered the treatment programme sufficient for their social rehabilitation. The research confirmed this hypothesis. The fourth hypothesis stated than more than 50% of the prisoners had been changed by their stay in the prison, the hypothesis was confirmed. The fifth hypothesis was that the lifelong-sentenced prisoners did not suffer by any remorse. This hypothesis was disproved in the research. Answers to research questions were carried out in the research section.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. 5. 2012

.....

Vendula Hájková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu JUDr. Ing. Danielu Prouzovi, Ph.D. za vedení diplomové práce, cenné rady a konzultace, které mi poskytl. Ráda bych na tomto místě také poděkovala zaměstnancům věznice Valdice, kteří mi umožnili provedení výzkumu, a rodině za podporu při studiu.

Obsah

1. Současný stav.....	9
1.1. Vysvětlení základních pojmů.....	9
1.1.1 Pojem trestu.....	9
1.1.2 Účel trestu.....	9
1.1.3 Výkon trestu odnětí svobody.....	10
1.1.4 Rozmístění věznic v České republice.....	14
1.1.5 Věznice Valdice.....	15
1.1.6. Věznice Mírov.....	15
1.1.7. Psychosociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody.....	16
1.1.8 Vliv vězeňského prostředí.....	18
1.2 Trest odnětí svobody na doživotí.....	19
1.2.1 Trest odnětí svobody na doživotí.....	19
1.2.2 Práva a povinnosti odsouzených.....	22
1.2.3 Trest odnětí svobody na doživotí a lidská práva.....	24
1.2.4 Vězeňství po roce 1989.....	25
1.3 Vězeňská služba České republiky.....	27
1.3.1 Vězeňská služba.....	27
1.3.2 Příslušník vězeňské služby.....	27
1.4 Program zacházení s odsouzenými.....	29
1.4.1 Zacházení s odsouzenými.....	31
1.4.2 Diferenciace odsouzených.....	33
1.4.3 Zacházení s odsouzenými s nestandardním chováním.....	35
1.5 Charakteristika osobnosti.....	37

1.5.1 Typologie osobnosti	38
1.5.2 Osobnost pachatele	40
1.6. Struktura trestné činnosti.....	41
1.6.1 Trestná činnost registrovaná a latentní	42
1.6.2 Násilná trestná činnost.....	43
1.8.1 Postpeniterciární psychologie.....	52
1.8.2 Osobnost propuštěného	53
2. Cíl práce a hypotézy	54
3. Metodika	55
3.1 Použitá metoda a technika sběru dat	55
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	57
4. Výsledky.....	58
4.1 Cílová skupina doživotně odsouzených vězňů	58
5. Diskuze.....	85
6. Závěr	91
7. Použité zdroje.....	93
8. Klíčová slova.....	98
9. Přílohy.....	99

Úvod

Tématem této diplomové práce je resocializace odsouzených k trestu odnětí svobody na doživotí. Pro tuto problematiku jsem se rozhodla z hlediska aktuálnosti a zajímavosti. Doživotní tresty se ukládají pachatelům, u kterých je pravděpodobnost resocializace nulová či nízká. Je nesporné, že trest odnětí svobody na doživotí v České republice nahrazuje trest smrti. Podle statistik Vězeňské služby ČR je nejčastějším druhem trestného činu, za který se trest odnětí svobody na doživotí ukládá, vražda. Hlavním smyslem tohoto trestu je chránit společnost před vysoce nebezpečnými jedinci. Resocializace u doživotně odsouzených probíhá jako výchovné působení na pachatele trestného činu pomocí programu zacházení za účelem jeho opětovného zařazení do řádného života společnosti.

Teoretickou částí se věnuji vysvětlení úvodních pojmů v rámci této problematiky, na kterou navazuje upřesnění výkonu trestu odnětí svobody pro doživotně odsouzené, v kterých věznicích jsou umístováni, jaké důsledky má na odsouzené výkon trestu a s tím spojené vězeňské prostředí. Program zacházení tvoří další kapitolu práce. S uložením výjimečného trestu bezpochyby souvisí i vysvětlení trestné činnosti, za kterou je tento trest ukládán. Poslední část teoretické části je zaměřena na resocializaci odsouzených a postpenitenciární péči.

Soustavnou pozorností odborníků, ať už kriminologů či psychologů, zůstává možnost podmíněného propuštění doživotně odsouzených a jejich resocializace. V období výkonu trestu může však dojít k určitému posunu doživotně odsouzeného např. k psychickým změnám, které mohou ovlivnit jeho pobyt ve věznici a případně pomoci k rozhodnutí o podmíněném propuštění na základě možnosti resocializace. I pro tuto práci je cílem zmapovat problematiku resocializace u odsouzených vězňů. Pro zjištění cíle byl výzkum rozdělen na doživotně odsouzeného a zaměstnance věznice Valdice. V průběhu výzkumu mě zajímalo, zda jsou doživotně odsouzení na základě výkonu trestu a programu zacházení schopni resocializace. Údaje pro výzkum byly získány formou dotazníkové šetření a polostrukturovaným rozhovorem.

Touto prací bych ráda upozornila na danou problematiku a zároveň chtěla čtenáři poskytnout ucelený přehled o této problematice.

1. Současný stav

1.1. Vysvětlení základních pojmů

Základní pojmy související s resocializací odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody zcela nepatří do automaticky používané slovní zásoby, proto v následující části práce bude věnována pozornost následujícím pojmům.

1.1.1 Pojem trestu

Trest je zpravidla vnímán jako právní následek trestného činu. Trest vyjadřuje hodnocení pachatele a jeho činu nejenom jako právně negativní, ale i z etického hlediska. Trest je rozhodnutím soudu, který je uložen, pokud soud uzná vinu pachatele za spáchaný trestný čin¹. Při posuzování trestnosti činu a následnému uložení trestu za něj se vychází ze zákona účinného v době, kdy byl trestný čin spáchán². Stát poskytuje ochranu základním právním hodnotám, a to pod pohrůžkou trestu. Nejcharakterističtějším znakem trestu je, že se jím působí určitá újma. Jedná se o citelné zásahy do občanských práv, svobody, cti a v případě výjimečných trestů i do samotného života pachatele. Uložení výkonu trestu má odvracet pachatele i společnost od páčání trestných činů. Trest podléhá zásadám humanismu, vychází tedy z názoru, že trestní represe má působit újmu, jen pokud to vyžaduje splnění účelu trestu a nesmí převyšovat míru potřebnou k dosažení účelu trestu³.

1.1.2 Účel trestu

Účelem trestu z psychologického hlediska je změnit osobnost pachatele, aby se v budoucnu trestné činnosti dále nedopouštěl. S tímto související je i ochrana společnosti před pachateli trestných činů, kdy tento účel se považuje za základní⁴.

Ochrany společnosti lze dosáhnout prostřednictvím dílčích cílů, kterými jsou individuální prevence a generální prevence. Individuální prevence představuje

---

¹ FRYŠTÁK, M, et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. zcela přep. a dopl. vyd. Brno:KEY Publishing s.r.o., 2009. 157 str. Str. 100. ISBN 978-80-7418-039-2.

² SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979, Str. 14

³ NOVOTNÝ, O, et al. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. přep. vyd. Praha: Codex, 1997. 328 str. Str. 196. ISBN 80-85963-24-8.

⁴ FRYŠTÁK, M, et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. zcela přep. a dopl. vyd. Brno:KEY Publishing s.r.o., 2009. 157 str. Str. 101. ISBN 978-80-7418-039-2.

odsouzenému zabránit v dalším páchání trestné činnosti a snažit se jej vychovat k tomu, aby vedl dále řádný život. Výchova je poměrně náročná a v praxi ne vždy realizovatelná. Především u odnětí svobody na doživotí je výchovný účinek zpochybňován. Vliv takového trestu na odsouzeného může být negativní, v některých případech může dokonce působit jako kriminogenní faktor⁵.

Individuální prevence pracuje s metodami výchovnými, pozitivními a kladně motivujícími pachatele. Generální prevence má ochranný efekt trestu ve vztahu k dalším potenciálním pachatelům. Pokud se uloženým trestem zabrání pachateli v pokračování další trestné činnosti, dává se tímto způsobem najevo i společnosti, jaké chování je nežádoucí. Spravedlivý a včas uložený trest je účinný jako prevence pro společnost a upozorňuje na negativní důsledky spáchaného trestného činu a posiluje autoritu právních norem⁶.

1.1.3 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody se řídí dle ustanovení v §2 ZVTOS, ve kterém jsou popsány hlavní zásady:

- a) trest odnětí svobody může být vykonáván pouze takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody. Tímto způsobem však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.
- b) s odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví. Pokud to doba výkonu trestu umožní, podporují se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonnými normami⁷.

---

⁵ NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství: Studie funkcí trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha:Academia,1969. 250 str. Str. 50-51. ISBN 508-21-865.

⁶ ŠÁMAL, P, et al. *Trestní zákon:Komentář*. 6., dopl. a přep. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 181. ISBN 80-7179-896-7.

⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

Sřežení odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými zajišťuje Vězeňská služba České republiky⁸.

Nepodmíněny trest odnětí svobody podle § 56 TrZk je vykonáván diferenciovaně ve věznicích, kam zpravidla soud pachatele zařadí:

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.

Do jednotlivých věznic na celém území České republiky pak umísťuje odsouzené generální ředitelství Vězeňské služby, bere zřetel na místo sociální vazby odsouzeného a snaží se ho umístit do věznice v blízkosti bydliště⁹. Jednotlivé typy věznic se liší stavebně-technickým zabezpečením, jako jsou zdi, ploty, signalizace apod. Důraz na ně je typický pro věznice typu s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, jelikož v nich jsou umísťováni odsouzení za závažnou trestnou činnost, často i k dlouhodobým trestům. Dále se liší i systémem dozoru nad pohybem vězňů, např. zda se mohou po věznici pohybovat sami nebo jen za doprovodu zaměstnance nebo příslušníka Vězeňské služby ČR. Zvláštní skupinu tvoří vazební věznice, které jsou zpravidla typické uzavřenými objekty, a jejich zabezpečení je dáno již stavební architekturou. Většina věznic tohoto typu se nachází uprostřed měst, kde byly nebo ještě jsou součástí soudní budovy¹⁰.

Odsouzení jsou zařazeni do následujících typů věznic:

- a) *věznice s dohledem* je uložena za přečin spáchaný z nedbalosti a to pachateli, který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin¹¹. Odsouzení mají možnost volného pohybu po věznici. Po pracovní době mohou nosit civilní oblečení a navštěvovat okolí, s povolením ředitele věznice, kulturní, sportovní,

---

⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

⁹ BAJCURA, L. *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. Str. 93. ISBN 80-7169-555-6.

¹⁰ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 80str. Str. 37. ISBN 978-80-7372-287-6.

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

osvětové akce nebo bohoslužby samostatně, nebo s doprovodem pracovníka Vězeňské služby. Návštěvy mohou odsouzení přijímat bez dozoru dle nařízení vnitřního řádu věznice. Ředitel věznice může odsouzeným povolit i návštěvu mimo věznici¹²,

- b) *věznice s dozorem* se ukládá pachateli za přečin spáchaný z nedbalosti, který již byl ve VTOS pro úmyslný trestný čin. Tento typ VTOS lze uložit pachateli, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující tři léta a dosud nebyl VTOS pro úmyslný trestný čin¹³. V tomto typu věznice mají odsouzení právo se volně pohybovat po věznici. Vlastní oděv mohou nosit jen v době návštěv, sportu, bohoslužbách a společných akcích mimo věznici. Propustky dostávají jenom ti, kterým ředitel povolí samostatnou docházku na pracoviště mimo věznici¹⁴,
- c) *věznice s ostrahou* je uložena pachateli, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nebyly zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou. Zároveň pachateli, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl soudem zařazen do VTOS do věznice s dohledem nebo s dozorem¹⁵. Odsouzení ve věznici s ostrahou pohybují pod dozorem. Pracují pouze na pracovištích ve věznici nebo celách. Návštěvy probíhají zásadně ve věznici a zpravidla pod dohledem¹⁶,
- d) *věznice se zvýšenou ostrahou* pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest dle § 54 TrZk, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny § 108 TrZk, kterému byl za zvláště závažný zločin § 14 odst. 3 TrZk uložen TOS ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu¹⁷. Odsouzení se pohybují ve věznici pod dozorem.

---

¹² BAJCURA, L *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. Str. 93. ISBN 80-7169-555-6.

¹³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

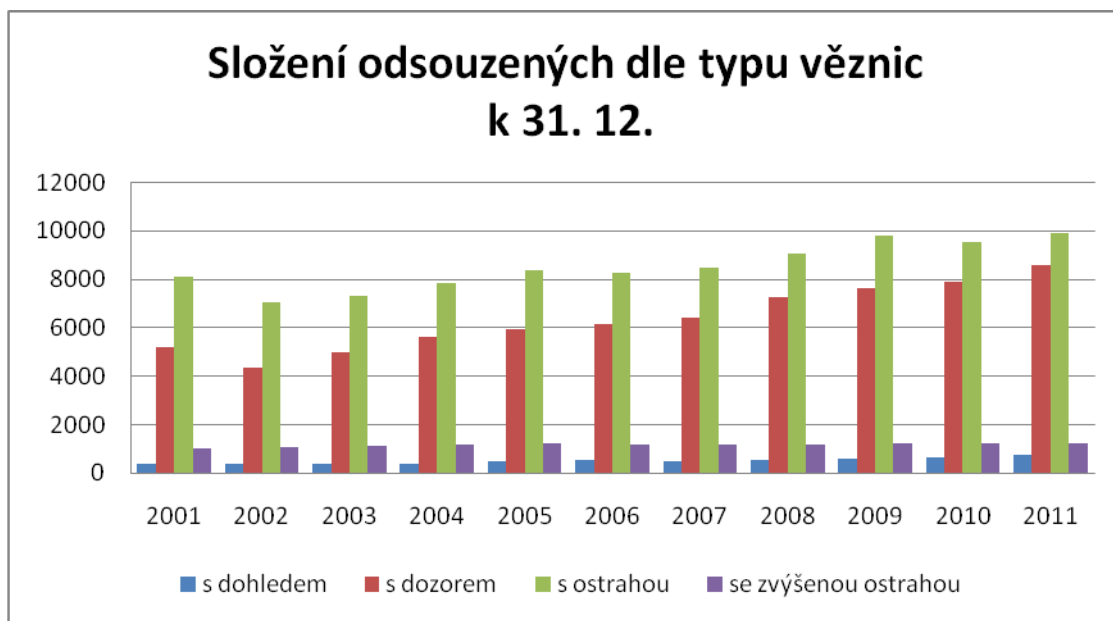
¹⁴ BAJCURA, L *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. Str. 93-94. ISBN 80-7169-555-6.

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

¹⁶ BAJCURA, L *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. Str. 94. ISBN 80-7169-555-6.

¹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

Zpravidla jsou uzamykáni v celách. Pracují pouze na pracovištích ve věznicích nebo v celách. Při organizovaných akcích mohou být v kulturních a společenských místnostech společně s jinými odsouzenými zařazenými ve stejném typu věznice¹⁸.

Zdroj: Vězeňská služba ČR¹⁹

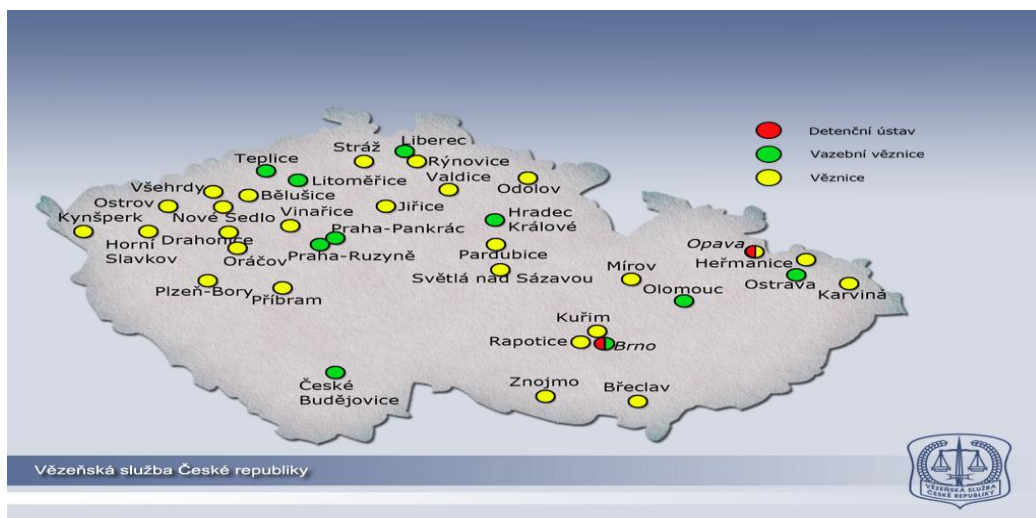
Soud má pravomoc zařadit pachatele do věznice jiného typu, než do kterého byl podle § 56 TrZk zařazen. Pokud má soud na zřeteli závažnost spáchaného trestného činu, stupeň a povahu narušení pachatele a má za to, že bude působení na pachatele, aby vedl řádný život v jiném typu věznice lépe zaručeno. Do věznice se zvýšenou ostrahou však vždy zařadí pachatele, jemuž byl uložen TOS na doživotí²⁰.

¹⁸ BAJCURA, L *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. Str. 94. ISBN 80-7169-555-6.

¹⁹ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2011*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistik%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf>.

²⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

1.1.4 Rozmístění věznic v České republice

Zdroj: *Vězeňská služba ČR*²¹

Odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí jsou umístěni ve věznicích se zvýšenou ostrahou, které se nacházejí ve Valdicích a Mírově. Doživotně odsouzené 2 ženy jsou umístěny ve věznici v Opavě.

²¹Vězeňská služba ČR. *Typy věznic*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20C4%8CR/120210_VSCR_vseobecna_WEB.pdf>.

1.1.5 Věznice Valdice

V současné době je objekt věznice využíván jako věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Do věznice Valdice jsou umístováni odsouzení muži s delšími tresty, recidivisté a jinak nebezpeční odsouzení. V rámci věznice bylo i zvláštní oddělení pro výkon vazby, které fungovalo po dobu 10 let. V roce 2001 bylo oddělení zrušeno a proběhla přestavba, kde na tomto místě nyní vykonávají trest odnětí svobody odsouzení k doživotnímu trestu a další odsouzení, u nichž je diagnostikována potřeba zvýšené detence. V tomto oddělení je nyní kapacita 48 míst a celková kapacita věznice je 1092 míst. Do 5 oddělení jsou odsouzení ubytováni s ohledem na rozdělení do jednotlivých typů profilace výkonu trestu²².

Ve věznici je dále pro odsouzené zřízeno nástupní oddělení, výstupní oddělení, krizové oddělení, specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a specializované oddělení pro odsouzené zařazené do zvýšené ostrahy s poruchou osobnosti a chování, způsobenou požíváním psychotropních látek. Součástí je také ošetrovna s lůžkovou částí, kde je odsouzeným poskytována zdravotní péče na úrovni nemocnic. Oblast vzdělávání probíhá v rámci Školského vzdělávacího střediska, kde si odsouzení mohou doplnit vzdělání. Součástí jsou i vzdělávací kurzy např. jazykové, svářečské apod. Odsouzení jsou dále zaměstnáváni jak ve vnitřních provozech věznice, tak i u podnikatelských subjektů. V této věznici je zaměstnáváno cca 60% odsouzených²³.

1.1.6. Věznice Mírov

Historie věznice sahá až do poloviny 12. století, kdy byl na strmém vrchu vystavěn opevněný hrad Mírov, jenž se stal součástí obranné soustavy a chránil majetek olomouckého biskupa. Od konce 14. století již sloužil jako vězení pro biskupské služebníky. Nyní je věznice profilována jako věznice se zvýšenou ostrahou. V rámci

---

²² Vězeňská služba ČR. *Věznice Valdice – základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/zakladni-informace-152/>

²³ Vězeňská služba ČR. *Věznice Valdice- základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/zakladni-informace-152/>

věznice je oddělení s dozorem, ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou a stavebně technickým zabezpečením a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou. Ubytovací kapacita v této věznici je 374 míst a nyní je zcela přeplněná²⁴.

Zaměstnanost vězňů se pohybuje kolem 60%. S ohledem na jejich složení je pro věznici atraktivní nabídka pracovního uplatnění, již lze realizovat v areálu věznice. Odsouzení pracují ve dřevovýrobě, zejm. při výrobě nábytku. Kvalita vyrobeného nábytku je srovnatelná s nabídkou na trhu. Dále jsou k dispozici pracoviště kovovýroby, lepení obálek, výroba žaluzií či keramiky. Z hlediska dlouhodobých trestů je specialistům a vychovatelům kladen důraz na mimopracovní aktivity a využívání volného času odsouzených. Odsouzení mohou mimo sportovních aktivit realizovat své schopnosti i v jiných oblastech např. hudební skupiny, výtvarné umění, akvaristický kroužek apod.²⁵.

1.1.7. Psychosociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Na psychosociální důsledky výkonu trestu lze pohlížet z více hledisek, z nichž jsou nejdůležitější tato:

- délka trestu a typ vězeňského zařízení, ve kterém je trest odpykáván, je rozhodujícím podmínkou pro psychickou adaptaci vězně a jeho schopnost přijímat a vstřebávat působení vedoucí k resocializaci a reintegraci. Dlouhodobé tresty odnětí svobody poskytují relativně více prostoru pro přijetí a zpevnění psychosociálních vztahů, ale na druhé straně způsobují vážné psychické a asociální poruchy rovnováhy.
- kvalifikované zacházení s diferenciovanými skupinami vězňů je nezbytným předpokladem pro udržení trvalé a přijatelné psychosociální hladiny u vězeňské populace.

---

²⁴ Vězeňská služba ČR. *Věznice Mírov – základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/o-nas-1595/zakladni-informace-177/>.

²⁵ Vězeňská služba ČR. *Věznice Mírov – základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/o-nas-1595/zakladni-informace-177/>.

- možnosti zaměstnání a řešení finančních problémů. Pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody ztrácí odsouzený možnosti příjmové a platební.
- kvalita výchovy a výchovných programů je zásadním prostředkem destabilizace psychosociálních struktur a vazeb. Udržení psychické rovnováhy odsouzeného v dalším časovém období závisí na intenzitě a systémové úrovni výchovných a resocializačních aktivit²⁶.

S výkonem trestu odnětí svobody souvisí zátěžové faktory, se kterými se odsouzený postupně vyrovnává. Změna prostředí může u odsouzeného rozvinout šok, který se popisuje jako krize. Prvotní šok se odsouzený snaží zvládat adaptačními mechanismy, které mívají spíše pasivní formu.

Odsouzený probíhá několika fázemi krize z uvěznění:

propuknutí krize – tato fáze se vyznačuje bezprostřední reakcí odsouzeného na uvěznění. Odsouzený se v této situaci obtížně orientuje a může reagovat pláčem, křičením, depresí, zmateností apod.

popírání krize – provází útlum, apatie, silácké řeči, cynismus, drzé chování vůči vězeňskému personálu.

zajetí krizí – v průběhu této fáze se odsouzený s krizí postupně vyrovnává. Přijímá novou situaci a začíná uspokojovat své základní potřeby.

vyrovnání se s krizí – probíhají další snahy o vyrovnání se, tato fáze je spojována se začátkem prizonizace.

odeznění krize – v rámci této fáze dochází k reálnému smíření s uvězněním. Odsouzený si již začíná uvědomovat svou situaci, dokáže přemýšlet i nad jinými věcmi. Může se

---

²⁶ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 65-66. ISBN 80-7251-104-1.

naskytnout vyrovnání s podobou rezignace, popř. nesmíření se s daným stavem. U této fáze lze předpokládat i možný následek konfliktů s příslušníky Vězeňské služby²⁷.

1.1.8 Vliv vězeňského prostředí

Soudem uložený nucený trest odnětí svobody v přesně určeném stupni vězeňského zařízení je chápán jako součást trestu. Důsledky dlouhodobého pobytu ve vězeňském prostředí na psychický život odsouzených nejsou systematicky zkoumány a fenomén, který je možno nazvat vliv vězeňského prostředí na život odsouzených v souvislosti s výkonem trestu odnětí svobody, nebyl dosud popsán²⁸.

Vliv vězeňského prostředí na psychiku vězně lze rozdělit:

1. *dekompenzace* – selhání a celkové ochromení psychické aktivační energie od počátečních výpadků až po chronický únavový syndrom, nebo protrahovaný depresivní stav.
2. *deaktivace* – znamená ztrátu sebeobraných, volných, adaptačních mechanismů od počáteční lhostejnosti a nezájmu po stav absolutní resistance, otupující apatie a letargie až ke konečnému stádiu katathymie
3. *demotivace* – tímto pojmem se rozumí výpadek většiny kladných motivačních polí nutných k sebenápravě a aktivní katarzi a jejich náhrada motivací necílovou a reverzní. Tato motivace je pak zaměřena na aktivaci sekundárních kriminálních aktivit uvnitř vězeňského zařízení.
4. *destrukce* – spočívá v opuštění nebo zavržení tvůrčích, konstruktivních aktů a jejich kompenzace ničením věcí. Destrukce se dále vyznačuje cílenou agresí proti lidem, úmyslným vyvoláváním nepokojů, vzpour a výtržností, stálým porušováním kázně a vězeňského řádu

---

²⁷ SOCHUREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie, I. díl*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita, 2002. ISBN 80 – 7083 – 679.2.

²⁸ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 65. ISBN 80-7251-104-1.

5. *dezorientace* – má vliv na naprostou rezignaci odsouzeného na svobodě, úmyslné odmítání programů a postpenitenciární péče. Odsouzený plánuje přípravu na další trestnou činnost po opuštění věznice tzv. prizonace – věznice domovem²⁹.

Ve věznici velmi často vznikají různé účelové skupiny, které vytváří celkovou vězeňskou subkulturu, která svými specifickými normami ovlivňuje život ve vězení. Nově příchozí vězeň tyto normy přijímá a zvnitřňuje. Tento proces se nazývá prizonizace, kdy odsouzený se ze svobodného člověka stává vězněm. Prizonizace může znamenat i způsob určitého vyrovnání s novou situací a překlenutí případných psychosomatických poruch. Cílem určité subkultury je snaha snížit pocity strádání u uvěznění, získávání majetku. Hlavní měnou mezi odsouzenými se stávají cigarety a v poslední době i poštovní známky. Specifikem vězeňských subkultur je užívání tzv. argotu, kdy se jedná o mluvu uměle vytvořenou přejímáním a komolením slov, kterou vězni používají k domluvě mezi sebou³⁰.

1.2 Trest odnětí svobody na doživotí

1.2.1 Trest odnětí svobody na doživotí

Trestní zákoník v § 54 upravující uložení výjimečného trestu vymezuje trest odnětí svobody nad dvacet až třicet let a trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to TrZk dovoluje³¹.

TOS na doživotí může soud uložit pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti

---

²⁹ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 65. ISBN 80-7251-104-1.

³⁰ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 1.vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 – 86708 – 05 – 5.

³¹ FRYŠTÁK, M, et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. zcela přep. a dopl. vyd. Brno:KEY Publishing s.r.o., 2009. 157 str. Str. 137. ISBN 978-80-7418-039-2.

podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínek, že

- a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a
- b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti, nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let³².

Vůči doživotním trestům se obvykle vznášejí námitky, že vede k sociální smrti, postupnému umírání, což je horší než trest smrti. Výkon tohoto trestu odporuje názoru na možnou resocializaci pachatelů a zbavuje odsouzené odpovědnosti za vlastní osud.

Odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí je výrazným zásahem do psychiky vězně a výrazně ovlivňuje jeho prožívání, chování a motivaci. Časově dlouhá perspektiva, vzdálená doba do konce trestu, uvědomění si ztracených let mladého nebo středního věku, pobyt ve striktním prostředí, v interpersonálních vztazích, které si není možno volit a ani se jim vyhnout, působí výrazně demotivujícím způsobem. Efektivnost resocializačních programů je viditelná pouze u menšího počtu odsouzených. Vzhledem k tomu, že podmíněčné propuštění či zkrácení trestů je v těchto případech výjimečné, jsou i jednotlivé fáze trestu delší a formálně, časově vymezené resocializačním programem³³.

Největším psychologickým problémem, kterému odsouzení na doživotí musí „čelit“, je neurčitost, tzn., zda budou ještě někdy propuštěni na svobodu; chybí jim časová realita. Důsledkem toho je, že odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí mají modifikovaný mechanismus vnímání času. K deformacím však může dojít i vlivem vězeňského prostředí, dlouhodobého trestu, vlivem prostředí způsobujícího špatné

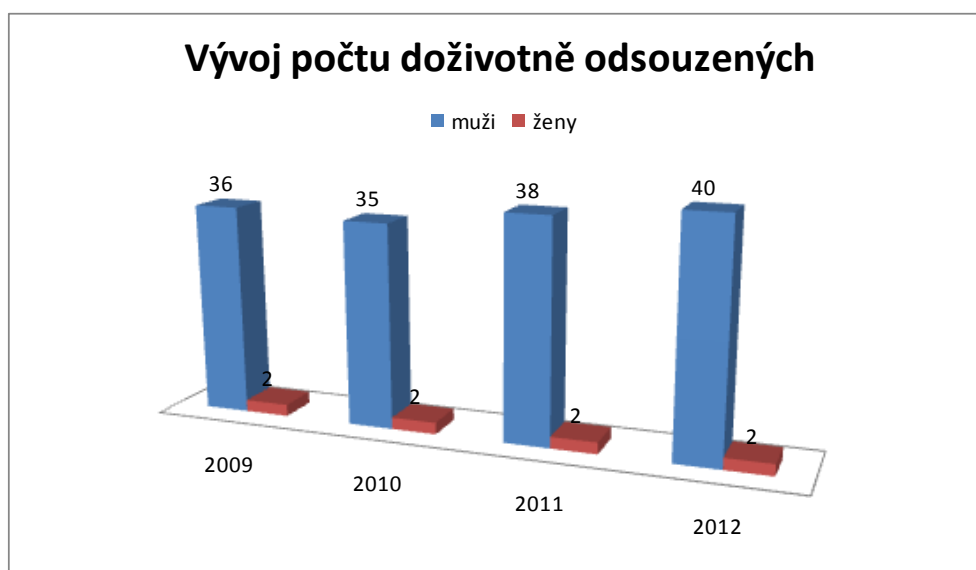
---

³² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

³³ MEZNÍK, J, KALVODOVÁ, V, KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 74 str. Str. 35. ISBN 80-210-1248-x.

rozpoložení, stavy, apatie, deprese, snížení psychomotorické síly, komunikační problémy, neobjektivní hodnocení, krajní introverze či poruchy sebezáchovného pudu.

Psychologické účinky doživotního trestu byly a stále jsou opakovaně zkoumány a prověřovány s ne zcela jednoznačnými a přesvědčivými výsledky. Především bylo zjištěno, že odsouzení prožívají po celý trest tíseň a psychické napětí pramenící právě z neurčitosti trestu, kdy a zda vůbec budou z trestu propuštěni. Jsou si vědomi, že jsou stále sledováni a vyhodnocováni, neví ale podle jakých kritérií. Vězni takto vnímají mechanismus času jinak, než lidé na svobodě. Byla také zjištěna krize identity, ztráta osobní odpovědnosti, vytváří se patologická závislost odsouzeného na trestní justici³⁴. U některých odsouzených, kteří trpí primárně nápadnými poruchami emocionality, antisociálními rysy osobnosti zvláště pak agresivitou a hostilitou, může docházet v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody k zesílení a dosažení explozivního stádia, které se může projevovat auto- nebo heteroagresivním jednáním³⁵.

Zdroj: *Vězeňská služba ČR*³⁶

³⁴ MEZNÍK, J, KALVODOVÁ, V, KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 74 str. ISBN 80-210-1248-x.

³⁵ SUCHÝ, O. *Příčina a prevence recidivy*. Praha: VÚK při GP, 1983. 319 s.

³⁶ Vězeňská služba ČR. *Rychlá fakta: stavy vězňených osob*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.

1.2.2 Práva a povinnosti odsouzených

Na základě zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, jsou obecně stanoveny práva a povinnosti odsouzených, které jsou specifikované pro každou věznici v rámci jejího vnitřního řádu se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby. Vnitřní řád se liší stanoveným denním rozvrhem chodu věznice, činností odsouzených a jejich podílem na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.

Práva odsouzených:

- rovnost práv
- poskytování zdravotní péče a zachování sociálních podmínek odsouzených
- právo na přijímání a odesílání korespondence
- právo na přijímání návštěv v čase určených věznici
- duchovní a sociální služby
- právo na uspokojení kulturních potřeb
- právo na používání dalších věcí např. půjčování společenských her
- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby
- přijetí balíčku, peněz a nakládání s nimi
- ochrana práv odsouzeného včetně prostředků právní ochrany
- omezení a zbavení některých práv a svobod³⁷.

Povinnosti odsouzených:

- Základní povinnosti
- povinnost dodržovat stanovený pořádek a kázeň

---

³⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění

- plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby
- povinnost pracovat, pokud je přidělena odsouzenému práce
- plnit povinnosti vyplývající z programu zacházení
- povinnosti šetrného zacházení se svěřenými věcmi, dodržovat zásady slušného jednání, povinnost nepoškozovat cizí majetek
- povinnost podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajištění vnitřního pořádku ve věznici
- umožnit kontrolu osobních věcí odsouzeného
- povinnost pravidelně se podrobovat lékařským prohlídkám
- povinnost podrobit se úkonům, které jsou nezbytné pro komplexní zprávu
- ohlašovací povinnost zaměstnancům Vězeňské služby např. nemoci, ohrožení bezpečnosti odsouzeného, skutečnosti týkající se sociálního zabezpečení odsouzeného
- hradit náklady zdravotní péče a dodržovat zásady hygieny
- povinnost hradit náklady a nahradit další náklady spojené s výkonem trestu³⁸.

V centru pozornosti jsou měnící se požadavky na učitele vyvolané transformací českého vzdělávacího systému po roce 1989, zejména nedávno zahájenou kurikulární reformou. Ta představuje výraznou proměnu v pojetí cílů, obsahu a strategií školního vzdělávání. Za důležitý předpoklad ke kvalitnímu zvládnutí učitelské profese ve změněném společenském kontextu je považována profesionalizace učitelství. Fenomén profesionalizace je analyzován z hlediska evropských trendů i aktuální domácí situace.

Výrazně se proměňující společenský kontext, civilizační a kulturní faktory, kladou nové požadavky na pojetí a kvalitu vzdělávání, na školu a učitele. Vzdělání je

---

³⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění

chápano jako kulturní, sociální a ekonomická hodnota, jako skryté bohatství, zdroj prosperity a prostředek trvale udržitelného rozvoje společnosti. Kvalita vzdělávání populace je považována za klíčový faktor ekonomického růstu výrazně korelující se stabilitou demokratického systému, kulturní úrovně lidí a s odolností vůči negativním společenským jevům³⁹.

1.2.3 Trest odnětí svobody na doživotí a lidská práva

V souvislosti s doživotním trestem odnětí svobody je často kladena otázka, zda tento trest není v rozporu se základními lidskými právy, garantujícími důstojnost a integritu každého člověka. Doživotní trest odnětí svobody bývá nazýván sociálním trestem smrti či trestem smrti na splátky. Zatímco trest smrti ničí život najednou, trest odnětí svobody na doživotí činí tak postupně⁴⁰. Vzhledem k tomu, že se jedná o mimořádně závažný zásah do lidských práv a svobod, jsou podmínky pro uložení toho trestu stanoveny nejen na vnitrostátní úrovni, ale i na mezinárodní úrovni.

Významnými dokumenty jsou mezinárodní úmluvy o lidských právech, a to Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, LZPS a EVP⁴¹. Dle LZPSV čl. 6 má každý právo na život a nikdo nesmí být zbaven života, trest smrti se nepřipouští. Obdobné stanovisko je v i Mezinárodním paktu čl. 6 a čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jež zakotvují právo na život a jeho zákonnou ochranu s tím, že připouští zbavení jiného života pouze na základě výkonu soudem uloženého trestu smrti. Z tohoto hlediska je trest odnětí svobody na doživotí jako alternativa trestu smrti vyhovující. Tento trest však respektuje právo na život, jedno z nejzákladnějších lidských práv.

V rámci TOS na doživotí je možnost podmíněného propuštění. Nabytí svobody tak zmírňuje nehumánnost jako bezvýhodného trestu. Smyslem je takové zacházení, které

---

³⁹ KRYKORKOVÁ, H., R. VÁŇOVÁ. *Učitel v současné škole*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. 315 s. ISBN 978-80-7308-301-4.

⁴⁰ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Str. 10. ISBN 80-210-1197-1.

⁴¹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Str. 64. ISBN 80-2103025-9.

vede k pozitivnější orientaci a odpovídá i požadavkům dokumentů lidských práv. Hlavním cílem je převýchova i náprava doživotně odsouzených dle vězeňského řádu⁴².

1.2.4 Vězeňství po roce 1989

Pohledy na trest a jeho úlohu ve společnosti se postupně vyvíjely. Trestní sankce měla původně jediný smysl, který vycházel z principu „oko za oko, zub za zub“ a vyjadřoval trest smrti⁴³.

Demokratické proměny v České republice po roce 1989 výrazně zasáhly i vězeňství. Přeměny politické a sociální reality našly svůj zákonitý odraz v právním řádu v podobě jeho zásadních změn, které se dotkly i sankčního systému trestního práva⁴⁴. Potřeba zásadních změn ve vězeňství byla důrazně požadována na základě reálného stavu ve vězeňství. V oblasti vězeňství byly shledány důsledky stagnace. Přetrvávaly silně represivní prvky trestní politiky a vězeňství, které se promítly do pojetí filozofie výkonu trestu, kde vládlo přeceňování významu represe a nadměrné užívání TOS. Za hlavní prostředek výchovného působení byla považována výrobní činnost – pracovní výkonnost odsouzeného. V této době bylo i nedostatečné a nevyhovující vybavení cel a prostor pro volnočasové aktivity. Důležitým důsledkem stagnace v této době byl často nedostatečně kvalifikovaný personál, nedostatek specialistů – psychologů, lékařů, vychovatelů a sociálních pracovníků. Za zásadní selhání v tomto období lze považovat neexistující informační síť a chybějící návaznost na postpenitenciární systém. Z hlediska zacházení s odsouzenými převládalo přísné direktivní řízení a proorganizování veškerého času odsouzených se silnými prvky vnější kontroly s vysoce formálními vztahy⁴⁵.

Koncepce rozvoje vězeňství byla vypracována v roce 1991, byly zde formulovány cíle reformy a postupy jejich dosažení. V koncepci byl specifikován účel

---

⁴² KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Str. 11. ISBN 80-210-1197-1.

⁴³ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Str. 9. ISBN 80-2103025-9.

⁴⁴ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Str. 35. ISBN 80-2103025-9.

⁴⁵ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 42-43. ISBN 80-7251-104-1.

VTOS jako společenská rehabilitace jedinců, kteří sociálně selhali a zajištění kontinuity procesu integrace propuštěného do civilního života⁴⁶.

V roce 1992 začaly systémové změny ve vězeňství. Do těchto změn byla zahrnuta i humanizace vězeňství. Humanizace vězeňství znamená vytvořit vhodný funkční legislativní rámec pro uplatňování práv a svobod vězňů na jedné straně a pro naplnění účelů výkonu vazby a výkonu trestu na druhé straně. Jedním z cílů humanizace vězeňství je zlepšení materiálních podmínek ve věznicích takovým způsobem, aby odpovídaly požadavkům Evropských vězeňských pravidel⁴⁷.

Toto období doprovázely významné legislativní změny systému, které byly právně zakotveny reformními změnami:

Zákon ČNR č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní ČR. Tento zákon koncipoval Vězeňskou službu na demokratických principech. Podrobněji vymezoval služební povinnost pracovníků Vězeňské služby ČR a jejich oprávnění z hlediska respektování lidských a občanských práv a svobod ve výkonu trestu odnětí svobody a v průběhu výkonu vazby. Velký důraz byl kladen na vysokou penitenciární odbornost personálu, osobnostní vyzrálost a speciální profesní motivovanost pro tento druh sociální služby⁴⁸.

Vyhláškou č. 247/1992 Sb. byl vydán řád výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém byla stanovena práva a povinnosti odsouzených, podmínky klasifikace a diferenciací výkonu trestu odnětí svobody dle penitenciárních zásad⁴⁹.

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody byl později novelizován zákonem č. 294/1993 Sb. Úsilí o nový zákon, který by obsahoval současné penologické

---

⁴⁶ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 43. ISBN 80-7251-104-1.

⁴⁷ KUČHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 210-211. ISBN 80-7179-813-4.

⁴⁸ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 44. ISBN 80-7251-104-1.

⁴⁹ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 44. ISBN 80-7251-104-1.

poznatky a odpovídal vývojovým trendům, byl završen zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody⁵⁰.

V rámci reformy byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Tento zákon byl upraven interní směrnici.

1.3 Vězeňská služba České republiky

1.3.1 Vězeňská služba

Vězeňská služba České republiky je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti, kterému se zároveň zodpovídá za svou činnost. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky⁵¹.

Vězeňská služba odpovídá za dodržování podmínek VTOS, kdy sřeží, převádí a eskortuje ve VTOS. Příslušníci Vězeňské služby ČR prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na odsouzené s cílem vytvořit pro ně předpoklady pro jejich řádný život po propuštění. Vězeňská služba ČR provádí hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Zároveň se ve spolupráci s Policií České republiky podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a VTOS⁵².

1.3.2 Příslušník vězeňské služby

Evropská vězeňská pravidla připisují velkou vážnost personálu. Kvalita penitenciarního zacházení s vězňnými se odvíjí od kvality personálu, od jeho profesní specializované přípravy, osobnostní vyzrálosti, etické úrovně, sociální citlivosti včetně motivačních zaměření pro tento výkon služby⁵³. Příslušník, dle zákona č. 555/1992 Sb.,

---

⁵⁰ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 211. ISBN 80-7179-813-4.

⁵¹ *Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, v platném znění.*

⁵² *Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, v platném znění.*

⁵³ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 46. ISBN 80-7251-104-1.

o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, je povinen jednat ve VTOS vážně a rozhodně, respektovat práva odsouzených, zabránit krutému nebo důstojnost ponižujícímu zacházení s těmito osobami i mezi nimi navzájem a působit k naplňování účelu VTOS.

Výkon profese pracovníka Vězeňské služby klade na tyto osoby velké nároky po stránce fyzické, ale i psychické. V rámci této práce je potřeba počítat s nebezpečnými situacemi, které jsou vykonávány pod přímým dohledem a tlakem veřejnosti, kdy služební úkoly nemusí být vždy v souladu s vnitřním přesvědčením. Jednání pracovníků musí být nejen v mezích zákona, ale i v souladu s Etickým kodexem pracovníka vězeňství. Etický kodex pracovníků Vězeňské služby určuje, aby byla práce vykonávána ve shodě s normami a mezinárodními smlouvami. Jednání pracovníka má být svědomité, nestranné a musí dbát na zvyšování svých vlastních kvalifikací, odbornosti a právního vědomí. V samotné činnosti je povinnost dodržování věrnosti, poslušnosti, mlčenlivosti a v neposlední řadě zachování vážnosti a důležitosti toho povolání. Pracovník musí dodržovat upravený vzhled a předepsané ustrojení⁵⁴.

Mimo příslušníků Vězeňské služby ve služebním poměru, kteří vlastní zbraň (strážní, dozorcí), lze dále rozdělit zaměstnance Vězeňské služby na občanské, kteří jsou v pracovním poměru. Mezi občanské zaměstnance lze zařadit lékaře, psychology, duchovní, vychovatele, sociální pracovníky, speciální pedagogy, vychovatele – terapeut, lektor – instruktor⁵⁵.

---

⁵⁴ JIHOČESKÁ UNIVERZITA, ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA. *Kapitoly sociální práce v praxi*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 987-80-7394-074-4.

⁵⁵ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 – 86708 – 05 – 5.

Následující graf znázorňuje vývoj počtu zaměstnanců za období let 2000 – 2011, kdy je rozdělen na příslušníky Vězeňské služby ve služebním poměru a občanské zaměstnance.

Zdroj: Vězeňská služba ČR⁵⁶

1.4 Program zacházení s odsouzenými

Program zacházení je výchovným prostředkem v souladu s § 41 zák. Č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, prostřednictvím něhož jsou odsouzení vedeni k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin, a zároveň slouží k naplňování účelu výkonu trestu⁵⁷. Pro účinné zacházení s odsouzenými je základní podmínkou kvalitní a pečlivá příprava této činnosti. Nejdříve je nutno zjistit výchozí situaci, a to z hlediska bio-psycho-socio-duchovního stavu, ve kterém se odsouzený nachází v době nástupu VTOS⁵⁸. Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Na základě výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a dostupných materiálů o odsouzeném je vytvořena komplexní zpráva, kdy

⁵⁶ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby 2011*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z <
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf>.

⁵⁷ JIŘÍČKA, V. S kým zacházet – a jak? České vězeňství. Ročník 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.

⁵⁸ HÁLA, J. *Teorie a praxe vězeňství II.: Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. České Budějovice: JČU Zdravotně sociální fakulta, 1999. 103str. Str. 13. ISBN 80-7040-376-4.

její obsah je důvěrný. Tato zpráva je vytvářena v době nástupu odsouzeného na nástupní oddělení, kde odsouzený není déle než 2 týdny⁵⁹.

V samotném programu zacházení je konkrétně obsažen cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a forma způsobu a četnosti hodnocení. Hlavním cílem programu zacházení s odsouzeným je vytvoření předpokladů pro návrat do civilní společnosti tak, aby jedinec odstranil ze svého života vzorce chování vedoucí k páčání trestné činnosti⁶⁰. Pravidelnou složkou programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, které směřují k vytvoření předpokladů pro samostatný způsob života. Pokud je u odsouzeného možnost výběru z více variant programu zacházení, umožní se mu výběr⁶¹.

Důležitým faktorem pro realizaci programů zacházení jsou zaměstnanci Vězeňské služby, kdy práce těchto osob ovlivňuje nejen chod v rámci celé věznice, ale i celkovou úspěšnost programů zacházení⁶². Významnou úlohu na této úrovni má bezpochyby penitenciární psycholog, který programy zacházení pomáhá vytvářet a metodicky vede vychovatele, lektory. Poslední dobou s profesí psychologa souvisí i profese duchovního ve věznici. Základní činností duchovního je docílení přijetí viny a realizace pokání u odsouzeného. Duchovní pomáhá odsouzeným v rámci jejich pobytu ve věznici při hledání jejich smyslu života⁶³. Při realizaci algoritmu výkonu trestu, přijetí viny a odpovědnosti za spáchaný trestný čin se snaží vychovatel ve spolupráci s psychologem motivovat vězně k lepšímu zvládnání náročné životní situace. Nedílnou součástí práce vychovatele je organizovat podmínky pro výkon programů zacházení. V součinnosti s programem zacházení poskytuje ve vězení potřebnou intervenci

---

⁵⁹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

⁶⁰ JIŘIČKA, V. S kým zacházet – a jak? České vězeňství. 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.

⁶¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

⁶² MAELICKE, B. Personal als Erfolgsfaktor. *Forum Strafvollzug*, 2008, roč. 57, č. 2, s. 53, ISSN 1865 – 1534.

⁶³ ŠKODA, M. Vězeňští kaplani a program zacházení. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 34. ISSN 1213 – 9297.

v obtížných životních situacích sociální pracovnice, která spolupracuje s dalšími organizacemi pomáhajícími v následném znovuzачlenění odsouzeného do společnosti⁶⁴.

1.4.1 Zacházení s odsouzenými

Funkční rámec pro realizaci obsahu zacházení s odsouzenými je tvořen z dodržování práv odsouzeného, plnění povinností odsouzeným a kázeňská praxe, které se vzájemně doplňují a podmiňují se. Výsledkem obsahu zacházení je již zmiňovaný program zacházení.

Ve vězeňské praxi jsou obsaženy následující druhy aktivit:

- *pracovní aktivity* obsahují zaměstnávání odsouzených, rozdělují mezi odsouzené práci potřebnou k zajištění každodenního provozu věznice např. úklid, příprava jídla, nutné opravy apod. V neposlední řadě pracovní aktivity zahrnují pracovní terapii vedenou zaměstnanci Vězeňské služby ČR, kteří mají potřebné vzdělání⁶⁵.
- *vzdělávací aktivity* jsou realizované vzdělávacím střediskem Vězeňské služby ČR např. dokončení základní vzdělání, profesní příprava. Vzdělávání je vedené či kontrolované zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Vzdělávání může probíhat v korespondenčních kurzech a sítí základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol ČR.
- *speciálně výchovné aktivity*. V tomto programu zacházení se jedná o speciální individuální a skupinové pedagogické a psychologické působení prováděné specialisty. Mezi aktivity lze zařadit sociálně právní poradenství, trénink zvládnání vlastní agresivity či terapeutické aktivity zejm. sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová arteterapie⁶⁶.

---

⁶⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

⁶⁵ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. Str. 87. ISBN 80-7251-207-2.

⁶⁶ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. Str. 87. ISBN 80-7251-207-2.

- zájmové aktivity mají nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s odborným vzděláním. Zaměstnanci formou zájmových aktivit rozvíjejí u odsouzených např. vědomosti a sociální dovednosti⁶⁷.
- aktivity zaměřující se na utváření vnějších vztahů, které rozvíjejí kontakty s vnějším světem, znalosti, dovednosti, které jsou potřebné v běžné společnosti⁶⁸.

V praxi musí být ke každé aktivitě zpracován projekt, který musí obsahovat program celé aktivity. Především musí být vysvětlen cíl, k čemu daná aktivita směřuje. Daná aktivita musí být schválena ředitelem věznice. Aktivity probíhají zejm. v dopoledních hodinách z důvodu, aby byla odčerpána určitá kapacita odsouzených z vězeňských prostor a nedocházelo k přeplnění. Mezi zájmové aktivity může zařadit sportovní aktivity, dřevomodelářský kroužek apod.

Úkolem vězeňského zařízení je vytvořit programy pro speciální skupiny odsouzených, které musí být zpracovány s ohledem na širší sociální souvislosti a respektovat nejnovější poznatky a doporučení.

Mezi speciální skupiny můžeme zařadit tyto typy odsouzených:

- sexuální devianty
- toxikomany a alkoholiky
- Mentálně retardované
- osoby se specifickými poruchami osobnosti
- doživotně odsouzené
- HIV/AIDS pozitivní⁶⁹.

---

⁶⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. Str. 87. ISBN 80-7251-207-2.

⁶⁸ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. Str. 87-88. ISBN 80-7251-207-2.

Zacházení s doživotně odsouzenými představuje logické a zákonité vyvrcholení postihu v doživotním trestu nejnebezpečnější, nejzávažnější trestné činnosti. Odsouzený v doživotním trestu ztrácí veškeré životní perspektivy na svobodný, nezávadný život a veškerou duševní energii musí zaměřit na absolutní adaptaci, která ovšem nemá limitní hranice a je z určitého hlediska ukončena až úmrtím odsouzeného. Životní situace tohoto typu je absolutně negativní a v procesu zacházení je jedině možnost upravit podmínky doživotního pobytu, tak aby nedocházelo k trvalým, závažným újmám na duševním zdraví. Programy zacházení pro doživotně odsouzené musí mít velmi bohatou náplň obecně vzdělávací, volnočasovou, pracovní, terapeutickou a kulturně-vzdělávací⁷⁰.

1.4.2 Diferenciace odsouzených

Populace odsouzených lze podle potřeby zacházení diferencovat podle míry rizika a ovlivnitelnosti. Nejvýznamnější jsou tzv. statické rizikové faktory (pohlaví, věk, začátek trestné činnosti, počet odsouzení apod.) a dynamické rizikové faktory

⁶⁹ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 45. ISBN 80-7251-104-1.

⁷⁰ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 78. ISBN 80-7251-104-1.

⁷¹ JIŘIČKA, V. S kým zacházet – a jak? *České vězeňství*. 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.

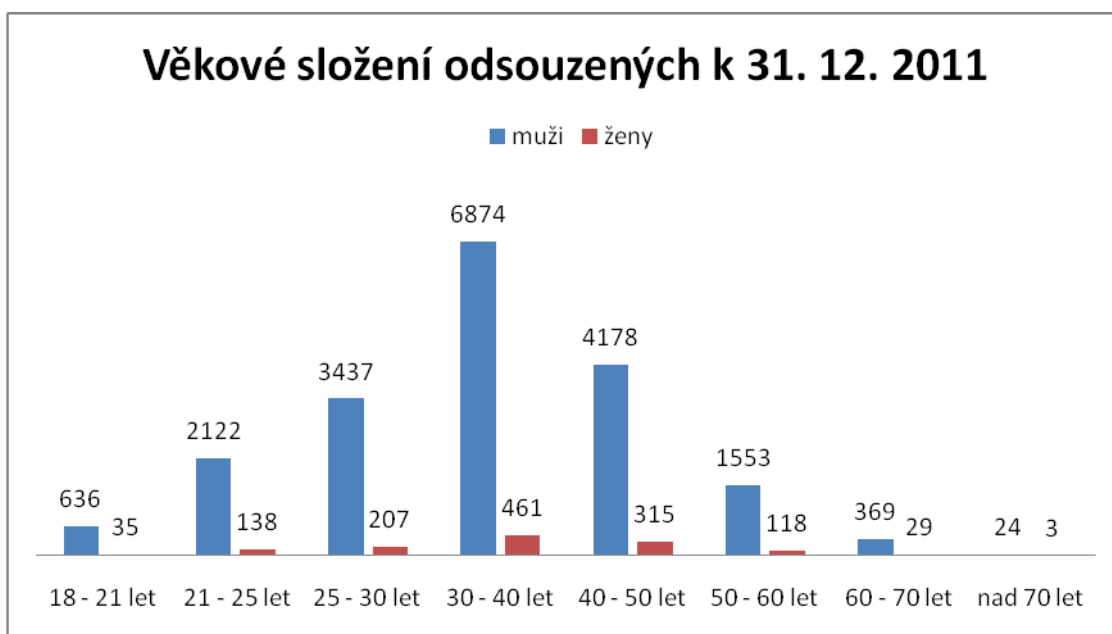
(zaměstnání, finanční situace, vztahy, bydlení). Součástí je rovněž motivace odsouzeného ke změně.

Užitečným modelem, se kterým můžeme pracovat, je rozdělení do čtyř základních populací odsouzených, a to:

- skupina méně rizikových odsouzených, kteří spáchali majetkové či nedbalostní trestné činy s nízkou reálnou potřebou změny a bez zvláštní motivace. U těchto odsouzených je zpravidla odnětí svobody dostatečnou sankcí a režimové prvky spolu se zaměstnáním jsou dostatečné pro to, aby si upevnili a získali nové pracovní nároky a získali sociálně právní vědomí.
- odsouzení, kteří nejsou z pohledu společnosti vysoce nebezpeční, avšak mají vysoký potenciál ovlivnitelnosti a nápravy, tvoří méně početnou skupinu. Do této kategorie patří řada úzce specifických skupin, které jsou velmi dobře přizpůsobiví k cíleným vzdělávacím a terapeutickým programům.
- vysoce riziková odsouzení jsou též méně početnou skupinou, avšak jsou jen málo ovlivnitelní. Tito odsouzení se nechtějí, neumějí, nebo se z vnitřních příčin (např. psychická porucha) nemohou poučit ze svých chyb. Proto jsou těmto odsouzeným nařízeny režimové a motivační prvky.
- Největší skupinou jsou však odsouzení, kteří vykazují relativně vysoká rizika, avšak současně jsou relativně dobře ovlivnitelní. Do této skupiny patří odsouzení s násilím nebo např. sexuální delikventi⁷².

---

⁷² JIŘIČKA, V. S kým zacházet – a jak? České vězeňství. 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.

Zdroj: Vězeňská služba ČR⁷³

1.4.3 Zacházení s odsouzenými s nestandardním chováním

Zacházení s odsouzenými, kteří mají atypické, až nestandardní chování, vyžaduje zvláštní přístup a metody zacházení.

- zacházení s agresivními a nepřizpůsobivými odsouzenými.* Tento typ odsouzených je závažnou překážkou v rámci výchovné práce a účinného zacházení s nimi. Penologie vymezuje s těmito osobami odlišný způsob práce, kdy je nutno přijmout odchylné a účelově zaměřené metody, způsoby, formy a zacházení. Ve vězeňském prostředí je agresivní chování nebezpečné a může do značné míry ovlivňovat kázeňský řád věznice a v krajním případě může vést i k vyhocení situace vyvoláním vězeňských vzpour. Na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci je možno k eliminaci agresivního chování využít povolených donucovacích prostředků⁷⁴.

⁷³ Vězeňská služba ČR. *Věkové složení odsouzených*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/95/file/2012/statistiky/Slo%C5%BEn%C3%AD%20odsouzen%C3%BDch%20%20ok%2031.12.2011.pdf>.

⁷⁴ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 81. ISBN 80-7251-104-1.

- *zacházení s odsouzenými demonstrujícími sebevraždu, hladovku.* Pobyt ve VTOS je v mnoha případech doprovázen pokusy o sebevraždu a o sebepoškozování zdraví. Tyto projevy většinou souvisí s veřejně prezentovaným nesouhlasem, či naprostým odmítnutím trestu. Obě formy jsou závažným projevem silně narušené vnitřní sebeidentity protestujícího a postoj vězeňského personálu musí na tuto skutečnost reagovat. Při této situaci je nezbytné poskytnutí první pomoci, zavedení systému pravidelné kontroly a aplikace metody pravidelných sociálně-psychologických a diagnosticko-analytických rozhovorů⁷⁵.
- *zacházení se simulanty, disimulanty a agravanty.* Projevy tohoto chování jsou úmyslnou manifestací, která má za cíl ovlivnit nebo zmírnit VTOS předstíráním nejrůznějších neexistujících nemocí, nebo zveličováním existujících, avšak velmi málo významných nebo vůbec nevýznamných chorobných, psychopatických syndromů. Rozpoznání těchto situací je problémem lékařské, příp. psychiatrické diagnostiky. Pouze tyto osoby mohou správně vyšetřit zdravotní stav a vyslovit diagnózu. V zacházení s těmito osobami je důležitá fáze nemedicínská, jejíž podstatou je dlouhodobě a systematicky pracovat s odsouzeným, pomocí vhodného režimového zacházení. Dále v zaměřených rozhovorech sociálního pracovníka a psychologa, přesvědčit odsouzeného o nesmyslnosti, zbytečnosti a škodlivosti simulace pro jeho pobyt a trestu⁷⁶.
- *Zacházení s osobami unikajícími z reality.* Únik z reality formou denního snění nebo fantaskními vizemi v odmítnutí trestu. Trauma není prezentováno navenek, ale je prožíváno vnitřně veskrze bludných představ, kdy fantazií jsou přijímány jako realita a postižený se podle nich chová. Mnohdy tyto syndromy hraničí s duševní poruchou nebo nemocí. Jedinou cestou k řešení je včas podchytit podobné projevy a svěřit odsouzeného do odborné péče lékařů a psychiatrů.

---

⁷⁵ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 81. ISBN 80-7251-104-1.

⁷⁶ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 82. ISBN 80-7251-104-1.

Velmi složité je nalézt příčiny úniku před realitou a značně neodborné zacházení může psychický stav odsouzeného ještě zhoršit⁷⁷.

1.5 Charakteristika osobnosti

Pojetí člověka jako sociální bytosti je jednou z cest k pochopení jeho svérázného života ve světě. Označíme-li člověka za sociální bytost, máme tím na mysli jeho nejcharakterističtější vlastnosti, které vznikají v důsledku jeho postupného začleňování do kultury určitého společenství, mezilidských vztahů a společenských činností. Člověk se rodí jako bezmocný, kdy pozvolna zraje a začleňuje se do dynamiky a struktury společensko-kulturního prostředí⁷⁸. Dynamika osobnosti je založena na střetávání se dvou skupin pudů, a to pudu života a pudu smrti. Pud života je zaměřen na tělesné potřeby a slouží k přežití jedince či druhu. Dominujícím je pud sexuální tzv. libido, které je energizujícím aspektem pudu života. Pud smrti je zaměřen na ničení, dovnitř nebo navenek obrácená agresivita⁷⁹.

Mezi základní struktury patří: struktura osobnosti, dynamika osobnosti, vývoj osobnosti a poznávání osobnosti. V souvislosti s osobností se psychologie zajímá o dvě základní otázky. Jak jedinec dospívá k jednání kriminálního typu a zda se vyznačuje určitými psychickými zvláštnostmi, které je odlišují a popř. o jaké zvláštnosti se jedná⁸⁰.

Struktura osobnosti odráží to, co je na daném člověku po psychické stránce stálé, co ho charakterizuje, a to, čím se v proměnlivých okolnostech vždy v nějaké míře projevuje. Z toho plyne, že strukturu osobnosti běžně usuzujeme z chování jedince. Základem je pochopit, že z osobní struktury se v každé situaci může projevit jen určitá část s tím, že dále je pozorované chování vyprovokováno situací. Rozdíly mezi lidmi

---

⁷⁷ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 82. ISBN 80-7251-104-1.

⁷⁸ HELUS, Z. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 236 str. Str. 9. ISBN 14-550-76.

⁷⁹ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Osobnost a její rozvoj*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 86 str. Str. 58. ISBN 978-80-7368-515-7.

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. Str. 66-67. ISBN 80-85858-70-3.

spočívají v tom, jaké složky jsou v jejich osobnosti zastoupeny a jakou silou působí, tj. jak se intenzivně projevují⁸¹.

1.5.1 Typologie osobnosti

Na základě psychologické typologie osobnosti můžeme rozdělit populaci do několika stanovených skupin tj. osobnostních typů. Většinou jsou jasně stanoveny příznaky, na základě kterých se konkrétní osoba přiřazuje k některému typu.

Obecná typologie rozlišuje 5 základních typů osobnosti pachatele, do kterých lze kriminální populaci zařadit:

Socializovaný typ

Přívlastek normální vystihuje nejlépe tento typ osobnosti. Vyjadřuje však velmi důležitou okolnost, tj. že jde o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání. Spáchaný trestný čin má spíše epizodický charakter, který vybočuje z dosavadní cesty a motivace pachatele je v tomto případě průhledná. Motivaci lze pochopit i z pohledu vnějších posuzovatelů. V osobnosti socializovaného typu absentují výraznější známky poruchovosti. Jednání s tímto pachatelem nebývá těžké, kontakt s ním lze navázat zpravidla snadno a oslovují jej prvky, které u jiných selhávají, např. citové vazby na blízké⁸².

Neurotický typ

Osobnost tohoto typu je nápadná tím, že se v ní vyskytují větší či menší neurotické poruchy např. zvýšená úzkostnost, depresivní ladění, hysterické reakce apod. Neurotické prvky se značně promítají i do kriminálního jednání. Promítají se do motivace i do způsobu chování. Typický neurotický pachatel je převážně mladého věku, který pochází ze středních vrstev a jeho chování je důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů v rodině. Kriminální jednání proto nesměřuje proti společnosti, ale proti rodině. Tento typ osobnosti bývá běžně označován jako emočně nestabilní jedinec. Ke způsobu spáchání trestné činnosti je typické amatérské provedení,

⁸¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 272 str. Str. 60. ISBN 80-7178-931-3.

⁸² ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. str. 70. ISBN 80-85858-70-3.

zanechání stop, chaotický útěk z místa činu. Pro jednání s neurotickým typem je potřeba pozitivní atmosféry a jednoznačné komunikace. Potřeba apelace na kladné stránky osobnosti⁸³.

Psychopatický typ

Temperamentové a charakterové vlastnosti a rysy mají značný podíl na kriminální jednání u osob psychopatického typu. Psychopatická osobnost se projevuje svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby chování a prožívání. Tento typ osobnosti bývá ve svém okolí považován za podivíny. Jednání s nimi je v každých situacích obtížné. Díky oploštělé emocionalitě selhávají postupy kladné stimulace, apelace na morální hodnoty, svědomí, pocity viny apod. Psychopatické osoby jsou značně problémové i v roli vězňů, kdy bývají připraveni vydírat personál sebepoškozováním, prosazují se na úkor ostatních vězňů apod. Ve stresových situacích, na které nejsou připraveni, obvykle vyplavou na povrch původní nevhodné vzorce chování, tj. agrese, impulzivita apod. Nelze předpokládat, že výkon trestu odnětí svobody by mohl ovlivnit tento typ pachatele v pozitivním směru a učinit jej sociálně přizpůsobeným⁸⁴.

Mentálně nedostačivý typ

Tento typ pachatele se vyznačuje nízkou inteligencí, tomu odpovídá i způsob provedení trestné činnosti. Nebývá promyšlená, je přímočará a je pro ni typická jednoduchost. Mentálně nedostačivý se často dopouští násilné trestné činnosti. Rozpoznat tento typ pachatele bývá snadné. Nízkou rozumovou vybavenost nelze přehlédnout např. na způsobu vyjadřování. Používá omezenou slovní zásobu, jednoduché věty, není schopen vzhledu do motivace druhých a často není schopen verbalizovat ani vlastní pohnutky⁸⁵.

---

⁸³ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. str. 70-72. ISBN 80-85858-70-3.

⁸⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. str. 72-74. ISBN 80-85858-70-3.

⁸⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. str. 74. ISBN 80-85858-70-3.

Psychotický typ

Psychotickým typem se myslí pachatel, který v době spáchání trestného činu trpí některou z podob nejtěžšího duševního onemocnění tj. psychózou. Spáchaný čin bývá násilného charakteru a je nápadný svou bizarností, nesrozumitelností a někdy i svou brutalitou. I v motivaci se již zmíněné znaky objevují a jsou podtrženy zvráceností, nepochopitelností normálních měřítek apod. U psychotického typu lze očekávat, že jeho věrohodnost je mizivá⁸⁶.

1.5.2 Osobnost pachatele

Souhra vnitřních a vnějších činitelů jsou vzájemným výsledkem osobnosti pachatele. Pojem osobnost pachatele vychází z předpokladu, že existuje určitá konstelace vlastností, rysů osobnosti, typická pro delikventy a pravděpodobně i odpovědná za jejich kriminální chování⁸⁷. Osobností se člověk nerodí, ale stává. Vrozeným pocitem má předpoklady k osvojování si obsahů a způsobů života společenství, do něhož se narodí, v němž si osvojuje společenské poznání a individuální zkušenosti. V rámci toho společenství se socializuje a individualizuje⁸⁸.

Vlivem impulzivního životního stylu se zpravidla utváří i impulzivní osobnost, která má za důsledek kriminální chování. Impulzivní osobnost se utváří souhrou dispozic a prostředí. Pokud osobnostně predisponované dítě vyrůstá v prostředí, kde panuje nedostatek náklonnosti, pozornosti a nedůsledná výchova ze strany rodičů. Tento typ osobnosti si neosvojí v rozhodujících vývojových etapách tradiční občanské hodnoty ani návyky sebekontroly. Impulzivní jedinec se jeví jako odbrzděný, bez konvencí a zábran. Uspokojování vlastních potřeb je pro něj nejdůležitější životní záležitostí, kdy pro získání těchto potřeb postupuje bezohledně, bez výčitek, agresivně. Kriminální jednání se stává řemeslem, na jehož ovládnutí může být recidivista pyšný stejně jako každý jiný člověk na svou profesi⁸⁹.

---

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. str. 75. ISBN 80-85858-70-3.

⁸⁷ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 52. ISBN 80-7179-177-6.

⁸⁸ MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2007. 269 str. Str. 20. ISBN 978-80-246-1312-3.

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 272 str. Str. 173-174. ISBN 80-7178-931-3.

Forenzní psychologové dělí pachatele podle scény deliktu na:

- *organizovaného pachatele*, který má zpravidla průměrný nebo vyšší intelekt, zastává kvalifikovanou práci a žije v relativně uspořádaných rodinných i sociálních poměrech. Před trestným činem obvykle navazuje kontakt s obětí, během trestného činu se dobře ovládá, kontroluje se a trestný čin režiruje. Nástroj zpravidla má s sebou k dispozici a zase jej odnáší, kdy záměrně volí místo činu. Oběť trestného činu přemist'uje, ukrývá nebo naopak vystavuje. Organizovaný pachatel se po provedeném trestném činu často zajímá o průběh jeho vyšetřování⁹⁰.
- *dezorganizovaný pachatel* má většinou průměrný nebo nižší intelekt. Tento pachatel je neobratný v navazování sociálních vztahů, útok na oběť je velmi neobratný, nenadálý a oproti organizovanému pachateli bez předešlé komunikace⁹¹.

1.6. Struktura trestné činnosti

Pro zjištění charakteru trestné činnosti pachatelů je důležitá její struktura, tedy rozložení trestné činnosti podle různých hledisek. Struktura může být zkoumána z geografického hlediska, podle druhu trestné činnosti, věku a pohlaví pachatele, příp. podle toho, jak se na trestné činnosti podílejí recidivisté. Při interpretaci informací o trestné činnosti je důležité se zabývat její strukturou také proto, že příčiny trestné činnosti i typy pachatelů se u jednotlivých druhů trestné činnosti mohou významně lišit⁹².

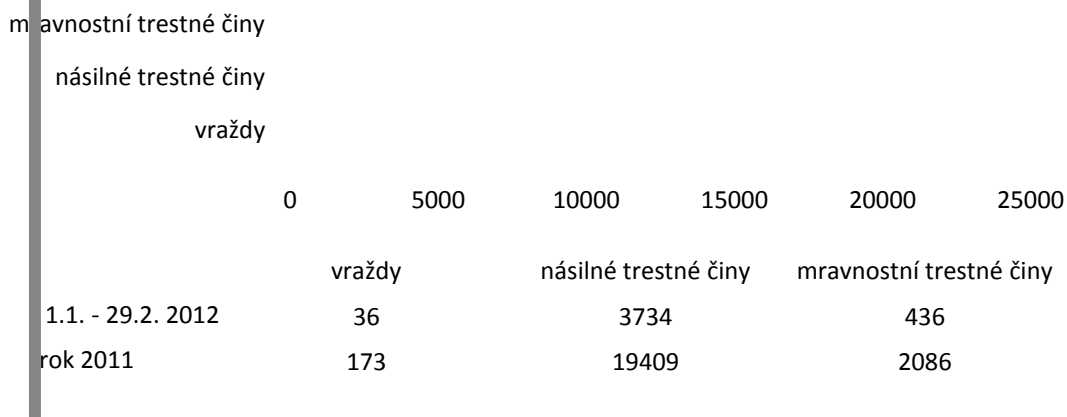
---

⁹⁰ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie: Obecná část*. Liberec: Technická univerzita, 2002. 93 str. Str. 48. ISBN 80-7083-679-2.

⁹¹ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie: Obecná část*. Liberec: Technická univerzita, 2002. 93 str. Str. 48. ISBN 80-7083-679-2.

⁹² KUČTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 124. ISBN 80-7179-813-4.

Trestná činnost v České republice

Zdroj: *Statistiky Policie ČR*⁹³

1.6.1 Trestná činnost registrovaná a latentní

V odborných člancích, ale často i ve sdělovacích prostředcích se můžeme setkat s popisem rozsahu, struktury a vývoje trestné činnosti, která většinou vychází ze statistických údajů, které o trestné činnosti zpracovávají oficiální instituce zabývající se trestnou činností. Pokud jsou tyto údaje použity pro prezentaci vývoje trestné činnosti, musí se brát na vědomí, že se jedná pouze o trestnou činnost, o které se oficiální instituce dozvěděly, resp. byla jimi registrována. To znamená, že trestná činnost byla oznámena a policií zaevidována⁹⁴.

Rozdíl mezi trestnou činností skutečnou a registrovanou je označován jako latentní/skrytá trestná činnost. S latentní trestnou činností souvisí i pojem Temné číslo trestné činnosti. Rozumí se tím rozdíl v počtu skutečně spáchaných trestných činů a v počtu trestných činů, které jsou evidovány v oficiálních statistikách⁹⁵.

⁹³ Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-32]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.

⁹⁴ KUČHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 125. ISBN 80-7179-813-4.

⁹⁵ NOVOTNÝ, O, ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. Str. 56. ISBN 80-86432-08-4.

Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou trestnou činností

Tento model lze chápat jako ideální, jelikož v praxi mohou být do registrované trestné činnosti zahrnuty i případy, které ve skutečnosti trestnými činy nejsou. Do latentní trestné činnosti mohou být zařazeny trestné činy, o kterých se Policie dozvěděla, ale neevidovala je. Tyto případy mohou být také označeny, jako umělá latence⁹⁶.

1.6.2 Násilná trestná činnost

Pojem násilná trestná činnost sdružuje řadu kriminálních chování, jejichž společným jmenovatelem je přítomnost fyzického poškození oběti nebo alespoň záměru ji fyzicky poškodit. Statistiky Ministerstva vnitra ČR do této kategorie zařazují trestné činy vraždy, únosu, loupeže, úmyslné ublížení na zdraví apod.

Příčiny vzniku, vývoje a přetrvávání kriminálně agresivního chování lze rozčlenit do dvou kategorií, a to:

Instinktivistické – formulují jako příčiny agrese zejména vrozené či vnitřní činitele nebo mechanismy.

Environmentalistické – považují za hlavní příčiny násilí vlivy prostředí, tedy vnější činitele.

Člověk se ve svém vývoji agresi neučí, ta je mu dána vrozeně. Učí se však v procesu socializace zábránám (inhibicím) nežádoucího agresivního chování nebo sociálně přijatelným způsobům vyjádření impulsů k agresi např. verbální. Pachatelé zvláště závažných násilných trestných činů nebo recidivisté s převahou v kriminální kariéře si tento systém zábran osvojili nedostatečně, jsou defektně socializováni a ve znaleckých posudcích bývají obvykle označováni jako anetičtí psychopaté, v poslední době osoby s asociální poruchou osobnosti⁹⁷.

---

⁹⁶ NOVOTNÝ, O, ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. Str. 40. ISBN 80-86432-08-4.

⁹⁷ KUČHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 384. ISBN 80-7179-813-4.

Hlavním cílem kriminálně agresivního chování není vždy poškodit objekt činnosti. Pachatel trestného činu loupeže, který se agresivně snaží zmocnit pro něj významné hodnoty, kterou má v majetku oběť, může agresi užít jako jeden z možných prostředků, když předtím ostatní k cíli nevedly. Záměrem nemusí být vždy fyzické poškození oběti, ale pokud k němu dojde, bývá s tím srozuměn⁹⁸.

Zdroj: *Statistiky Policie ČR*⁹⁹

1. Úmyslná usmrcení, vraždy

Úmyslná usmrcení postihovaná podle TrZk zahrnují širokou škálu kriminálně agresivních jednání, od domácího násilí s fatálními následky přes sexuální po nájemné vraždy. Úmyslná usmrcení spadají do vražd motivovaných žárlivostí, mstou, ziskovostí, odstranění nepohodlných osob, dosažení sexuálního uspokojení či vyhnutí se trestní odpovědnosti. Většina klasifikací úmyslných usmrcení pracuje pouze s kriminálním chováním, které je postihováno trestním právem, čímž opomíjí část usmrcení páchaných

⁹⁸ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 382. ISBN 80-7179-813-4.

⁹⁹ Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.

trestně neodpovědnými pachateli. Z tohoto hlediska je možné formulovat klasifikaci usmrcení na nepychotická a psychotická.

Osobnost pachatele tohoto typu trestného činu je charakteristická vysokou nezávislostí na skupině a nedominantními agresivními prvky v interpersonálním jednání. Charakteristická je dále absence hodnotícího soudu „neovládl jsem se“; je proto možné usuzovat o výrazném morálním deficitu těchto jedinců a promyšleného jednání. Citový život těchto pachatelů nebývá adekvátně rozvinut, chybí jim smysl života. Svůj trestný čin zpětně hodnotí jako neovladatelný¹⁰⁰.

Častá brutalita je typická pro psychotická usmrcení tj. nadměrná intenzita násilí, použití nástroje např. sekyry či mačety, blízký vztah mezi pachatelem a obětí, bizarní motivace, v níž se často objevuje motiv chránit oběť před nepřátelským chováním. U psychotických vražd převládají jako pachatelé ženy¹⁰¹.

Každý případ vraždy je potřebné z forezněpsychologického hlediska posuzovat jako výsledek zvláštní konstelace osobnostních, situačních, viktimologických i dalších aspektů. Při trestných činech vraždy, vícenásobných nebo zvláště odsouzeníhodným způsobem, přichází do úvahy uložení mimořádného výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. To zvyšuje náročnost forezněpsychologického posouzení prognózy resocializace¹⁰².

Vraždy páchané jedním pachatelem v závislosti na časové parametry, můžeme rozdělit:

- *masové*, kdy pachatel zabíjí při jedné příležitosti, tzn. v jeden okamžik na stejném místě. Mezi vraždami pachatel emocionálně nevychladne.
- *sériové*, pachatel postupně za sebou, po dobu delší než 30 dnů, zabíjí na různých místech. Mezi vraždami se pachatel vždy emocionálně zklidní.

---

¹⁰⁰ ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. 136 str. Str. 44. ISBN 978-80-7367-236-2.

¹⁰¹ HERETIK, A. *Extrémna agresia I. Forezná psychológia vraždy*. Nové zámky: Psychoprof, 1999. 277str. str. 136. ISBN 80-968083-3-8.

¹⁰² HERETIK, A. *Forezná psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. 376 str. Str. 259. ISBN 80-10-00341-7.

- *záchvatové vraždy*, pachatel při páčání jiné trestné činnosti zejm. loupeží zabíjí v průběhu 30 dnů. Pachatel se mezi činy emocionálně nezklidňuje, ale vraždí na různých místech¹⁰³.

2. *Sexuální vraždy*

Vraždy se sexuální motivací nejsou tak četné jako ostatní provedené vraždy, zato jsou nejvíce medializovanou skupinou násilného jednání. Jejich provedení je často velmi brutální, kdy jsou oběti trýzněny. Tento typ vražd lze zřídka snadno objasnit, obvyklostí je také sériovost provedení a často zaměření na citlivé objekty pro společnost např. děti, staré osoby. Primárně v motivaci dominuje potřeba snížit usmrcením či jednáním, které k usmrcení vede, nashromážděné sexuální vzrušení, uspokojení sexuálních potřeb. U sadistických vrahů bývá motivace doprovázena motivy moci, potřebou ovládat a ponižovat oběť. Pravou sexuální vraždou není akt usmrcení oběti např. znásilnění nebo pohlavního zneužívání, vedený snahou pachatele uniknout odhalení. Ten bývá obvykle označován jako zakrývací vražda. U sexuálních vrahů je specifickým způsobem zakomponována agrese do sexuální motivace¹⁰⁴.

Pachatelé sexuálních vražd většinou bývají pod vlivem alkoholu a napadají oběti v blízkosti místa svého bydliště, obvykle oběť neznají. K prvnímu kontaktu zpravidla dochází na veřejném místě. K útoku většinou používají zbraně, zejm. nože, škrtdla. Na místě činu zpravidla nebývá sperma, protože sami pachatelé uvádí, že nebyli schopni ejakulace, což ukazuje jejich neschopnost dojít k orgasmu. K útokům dochází nejčastěji na jaře a v létě v nočních a brzkých hodinách a obvykle se pachatelé nevracejí na místo činu. Typickou obětí je žena ve věku 15 - 30 let, svobodná¹⁰⁵.

Tato trestná činnost zasahuje velmi citlivě do oblasti osobní integrity. Sexuální trestné činy patří k trestným činům s vysokým stupněm společenské nebezpečnosti. Zasahují nejen do oblasti osobní svobody a důstojnosti člověka, které představují

¹⁰³ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 390. ISBN 80-7179-813-4.

¹⁰⁴ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 391. ISBN 80-7179-813-4.

¹⁰⁵ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 392. ISBN 80-7179-813-4.

společenský základ jeho uplatnění, ale především do oblasti pohlavní integrity, oblasti zdravého vývoje mládeže, do oblasti morálky v pohlavních stycích a v neposlední řadě i oblasti života a zdraví člověka¹⁰⁶.

3. *Vraždy motivované ziskem*

Motivace ziskem je považována za primitivní loupežné vraždy, jejichž bezprostředním cílem je zmocnit se cenné věci ve vlastnictví oběti. V současné době se setkáváme jednak s fenoménem zvyšujícího se množství násilné trestné činnosti za účelem získání majetku, jednak s klesající finanční hodnotou zisku, kvůli němuž je trestný čin spáchán¹⁰⁷. Pachatelé vraždí zpravidla v domě oběti, častěji užívají sečné a střelné zbraně a nespécifické nástroje. Jednání je většinou formou spolupachatelství, kdy pachatelé neprojevují emoce. Obecně platí, že charakteristikou trestného činu je absence vztahu mezi pachatelem a obětí, programovanost, plánovitost jeho provedení. Pachatel většinou nebývá pod vlivem alkoholu, po činu se snaží zpravidla pachatel oběť ukrýt. Častým znakem bývá užívání automobilu k transportu oběti na místo uschování¹⁰⁸.

4. *Vraždy v konfliktu*

Oběťmi vražd v konfliktu bývají většinou nejbližší osoby, manželka, jiná partnerka příp. děti. Základní charakteristiku tvoří provokující působení oběti, masivní afektivní doprovod vražedné agrese, který může končit až fyzickým vyčerpáním a apatií pachatele. Vražda bývá vyústěním dlouhodobě neřešeného konfliktu významně ohrožujícího životně důležité hodnoty pachatele. Pravděpodobnost spáchání této vraždy často signalizují vleklé spory vrcholící rozvodem, narůstající vnitřní napětí pachatele,

---

¹⁰⁶ KOVÁŘ, P., a kol. *Sexuální agrese: Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 str. Str. 151. ISBN 978-80-7345-161-5.

¹⁰⁷ ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. 136 str. Str. 48. ISBN 978-80-7367-236-2.

¹⁰⁸ KUČKA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 393. ISBN 80-7179-813-4.

jež se může projevit verbální agresí. Vrah zpravidla oběť neukrývá a s policií spolupracuje, někdy i sám čin oznamuje¹⁰⁹.

5. *Sériové vraždy*

Jedná se o případy, kdy pachatel úmyslně usmrcuje minimálně tři osoby po sobě, v době delší než 30 dnů.

Pachatelé sériových vražd jsou rozděleni do čtyř základních typů:

- *vizionářský typ* vraha trpí silně poruchovým kontaktem s realitou, bývá považován za psychotického a může vraždit pod vlivem sluchových či vizuálních halucinací. Jeho činy nejsou ve vztahu k sexu¹¹⁰.
- *misionářský typ* zabíjí ty osoby, které si podle jeho názoru zaslouží ukončit život. Oběti tohoto typu vraha spojuje rasa, sexuální orientace, způsob obživy a života. Místo činu bývá organizované¹¹¹.
- *hedonistický typ* lze dále rozdělit do tří podkategorií, a to: vraha z vilnosti, vyhledávajícího vzrušení a vraha hledajícího komfort. Vrah z vilnosti je typickým sexuálním vrahem usilujícím o sexuální uspokojení. Vrah, který vyhledává vzrušení je zaměřen na samotný proces usmrcení oběti, který mu přináší žádoucí vzrušení. Typ vraha hledajícího komfort vraždí proto, aby si zajistil pohodlí a komfort¹¹².
- *typ ovládnutí na moc či ovládnutí*, tito vrazi zabíjí z důvodu potřeby moci a dominance. Vrah ovládá oběť fyzickou silou či manipulacemi, sleduje potencionální oběti a vyhledává určitý typ, kdy místo činu bývá organizované¹¹³.

---

¹⁰⁹ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 394. ISBN 80-717

¹¹⁰ ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. 136 str. Str. 48. ISBN 978-80-7367-236-2.9-813-4.

¹¹¹ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 394. ISBN 80-7179-813-4.

¹¹² ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. 136 str. Str. 77. ISBN 978-80-7367-236-2.9-813-4.

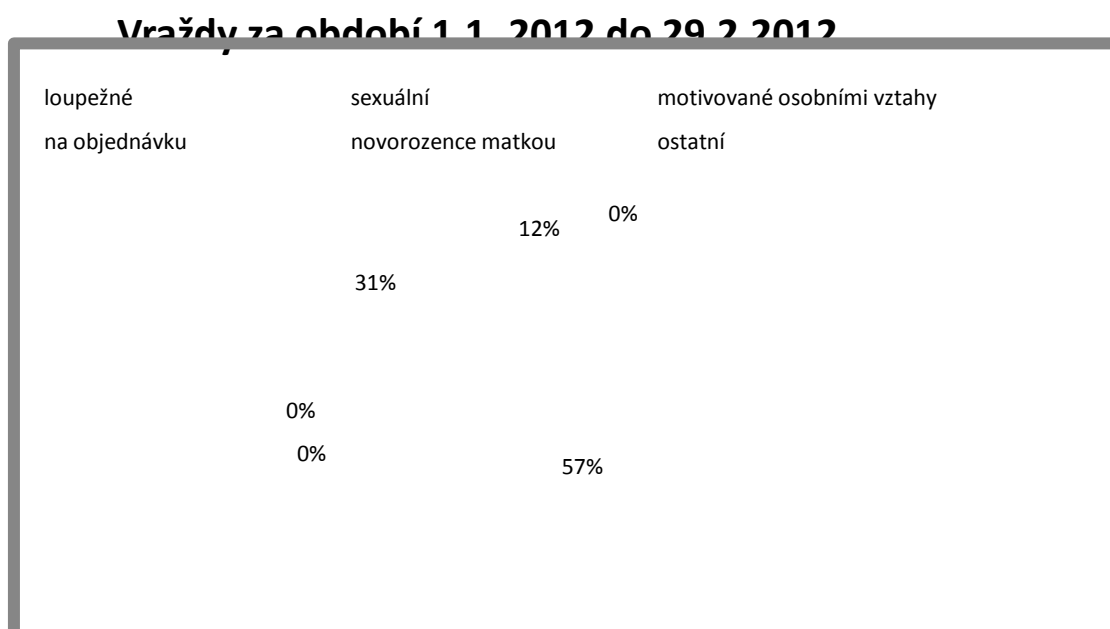
¹¹³ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 395. ISBN 80-7179-813-4.

Z hlediska typologie vražd sériových vražd je potřeba dále rozlišit dva typy místa činů:

Organizované místo činů, jehož uspořádání předpokládá, že v průběhu páčání trestného činu se pachatel ovládal, tělo oběti bývá většinou skryté a zbraň je zanechána na místě činu¹¹⁴.

Neorganizované místo činu, je typické svou neuspořádaností, kdy pachatel je pod silným psychickým tlakem. Oběť vrah neukrývá a zbraň často zůstává na místě činu, kdy je možno nalézt větší množství stop¹¹⁵.

Zdroj: *Statistiky Policie ČR*¹¹⁶

1.7. Resocializace

Pojmem resocializace se rozumí strukturovaný, široce pojatý a velmi cílevědomě realizovaný proces celkové obnovy kriminální infekcí narušené, rozvrácené a dysfunkční socializace. Cílem resocializace je navázat a znovu spojit přerušené řetězce

¹¹⁴ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 395. ISBN 80-7179-813-4.

¹¹⁵ KUCHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. Str. 395. ISBN 80-7179-813-4.

¹¹⁶ Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.

socializace v místech, kde došlo k narušení a pokusit se formovat či modelovat budoucí život odsouzeného tak, aby jeho opětovné začlenění do společnosti bylo možné, reálné a bezporuchové. U odsouzených recidivistů je situace v resocializaci velmi složitá a komplikovaná. Důvodem může být neporazitelná blokační rigidita osvojených kriminálních návyků, postojů a myšlení¹¹⁷.

Otázka stanovení možnosti resocializace pachatele, perspektiv procesu, korektivní socializace z hlediska osobnosti pachatele a jejich poruch, je kladena psychologovi orgánu činného v trestním řízení. Posuzování možnosti resocializace je složitý problém s poměrně vysokým rizikem omylu. Ke snížení rizika omylu je nutno zajistit průběžné ověřování, event. doplňování či modifikaci závěrů v závislosti na průběhu korektivní socializace¹¹⁸.

Resocializace je zaměřena na:

- dosáhnutí změny v chování přímým působením na odsouzeného, posílení jeho smyslu pro odpovědnost, vytvoření pozitivních sociálních návyků a etických postojů a vztahu k práci,
- zvýšení sociálních kompetencí, neutralizování společenské nepřizpůsobivosti a sociální nezpůsobivosti,
- odstraňování škodlivých návyků např. závislostí na drogách, alkoholu, vytvoření reálných životních perspektiv¹¹⁹.

Ke správné resocializaci odsouzených brání malá motivace těchto osob k zařazení se do výchovných programů. I tyto programy mohou mít značný vliv na budoucí resocializaci, jelikož bývají špatně zvoleny pro určitý typ vězně. Ve věznicích není k dispozici dostatek vyškolených pracovníků, kteří by byli schopni kvalitně

---

¹¹⁷ ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. Str. 101. ISBN 80-7251-104-1.

¹¹⁸ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 109. ISBN 80-7179-177-6.

¹¹⁹ MEZNIK, J, KALVODOVÁ, V, KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 74 str. Str. 7. ISBN 80-210-1248-x.

provádět tyto resocializační programy¹²⁰. Při resocializaci odsouzených má zvláštní význam pojetí člověka jako souhrnu společenských vztahů. Jedná se především o recidivisty, u nichž převažují většinou škodlivé společenské vztahy. Pro recidivisty je typická většinou fluktuace z jednoho zaměstnání do druhého a změny pobytu. Často nežijí se svou rodinou, někdy se jich příbuzní v průběhu výkonu trestu zřekli a mnoho z nich je rozvedených či svobodných. V průběhu pobytu ve vězeňských zařízeních mají recidivisté mnohem více příležitostí k navázání špatných kontaktů než k posílení svých sociálně užitečných vztahů. Tyto faktory ukazují na zvláštní význam účasti veřejnosti na resocializaci odsouzeného¹²¹.

Resocializační program odsouzený podepíše, a tím se zavazuje k aktivní spolupráci s pracovníky Vězeňské služby při naplňování účelu. Tvorba programu vychází z podmínek v dané věznici a ze znalosti schopností a zájmů jednotlivého odsouzeného. Resocializační program se v průběhu výkonu trestu může dále doplňovat a měnit podle dalších dohod mezi odsouzeným a vychovatelem, popř dalšími pracovníky. Pokud odsouzený odmítne spolupracovat při tvorbě resocializačního programu, postupuje se dále podle tzv. minimálního resocializačního programu¹²².

1.8. Postpeniterciární péče

Postpeniterciární péči lze charakterizovat jako soubor osobních opatření ze strany státních orgánů nebo společenských, charitativních a jiných organizací zaměřených na dovršení nápravy odsouzených. Obsahem postpeniterciární péče je souhrn působení různých forem metod a prostředků pomoci a dozoru vůči osobám propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, a to na principu jejich individuálních potřeb¹²³.

---

¹²⁰ MEZNÍK, J, KALVODOVÁ, V, KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 74 str. Str. 46. ISBN 80-210-1248-x.

¹²¹ NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství: Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Praha: Československá akademie věd, 1969. 252 str. Str. 220-221. ISBN 508-21-865.

¹²² BAJCURA, L. *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160 str. Str. 111. ISBN 80-7169-555-6.

¹²³ FÁBRY, A. *Úvod do penologie*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006. 176 str. Str. 147. ISBN 80-89185-23-1.

V postpeniterciární péči se rozlišuje forma nucená a dobrovolná. Nucená forma má obvykle zákonem vymezená pravidla a podmínky. Do značné míry pokračuje v omezení propuštěného. Dobrovolná forma obvykle nemá přísná pravidla a její využívání závisí na svobodné vůli propuštěného. Hlavní zásadou je respektování svobodného rozhodnutí propuštěného, na základě kterého se sám rozhodne o začátku a ukončení své postpeniterciární péče¹²⁴.

Psycholog v postpeniterciární péči se může na činnosti systému podílet dvěma způsoby diagnostikou a zacházením s klienty. Postpeniterciární diagnostika je primárně zaměřena na poznání osobnosti propuštěného v jeho sociálním poli, tzn. na předpoklady k pozitivním sociálním vazbám. Psycholog využívá shromážděných poznatků z výkonu trestu odnětí svobody a dat z vlastního vyšetření. Zacházení s propuštěným v optimálním případě přímo navazuje, resp. se prolíná, na předchozí fázi zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody a realizuje se ve dvou formách, poradenské činnosti a intervenci v krizi. Cílem je zde pomoci v osvojení účinných způsobů k řešení problémů, tzn., aby propuštěný zvládl náročné situace spjaté se znovuzачleněním do společnosti¹²⁵.

1.8.1 Postpeniterciární psychologie

Postpeniterciární psychologie se zabývá návratem vězněného člověka do civilního života, jde o záležitost osobnostně a sociálně natolik složitou, že ji musí samostatná disciplína řešit. Do této kategorie spadají probace, parole a další formy alternativních trestů, které jsou odklonem od výkonu trestu odnětí svobody. Tento způsob psychologie aplikuje psychologické poznatky v procesu opětovného zařazení jedince propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti. Spoluvytváří koncepci péče o propuštěné, podílí se na diagnostice osobnosti klienta a v neposlední řadě poskytuje do značné míry i prostředky zacházení s nimi¹²⁶.

---

¹²⁴ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 46. ISBN 80-7179-177-6.

¹²⁵ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 47. ISBN 80-7179-177-6.

¹²⁶ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie: Obecná část*. Liberec: Technická univerzita, 2002. 93 str. Str. 16,82. ISBN 80-7083-679-2.

1.8.2 Osobnost propuštěného

Po propuštění ze sociální izolace, kterou je výkon trestu odnětí svobody, prochází propuštěný tzv. adaptační fází. Trvání této fáze je individuální a není delší než 2 roky. V této fázi závisí na podmínkách, do kterých se propuštěný vrací např. zaměstnání, rodina, přátelské vztahy, dále na motivaci k dalšímu životu, na kapacitě osobnosti. V adaptační fázi nejčastěji dochází k recidivě kriminálního chování. Toto chování může být způsobeno šokem z nárazu navrácení do reality běžného života na svobodě, dlouhodobou frustrací subjektivně významných potřeb, nemotivovaností k prosociálnímu chování, prázdnotou sociálního prostoru, do nějž se vrací¹²⁷.

Mezi perspektivní propuštěné lze zařadit:

- mladé
- prvotrestané
- bez poruch chování v anamnéze
- po krátkodobém trestu
- s pevnými a kvalitními pracovními návyky
- s bohatšími a nenarušenými extramurálními vazbami
- dobře motivované¹²⁸.

---

¹²⁷ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 48. ISBN 80-7179-177-6.

¹²⁸ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 48. ISBN 80-7179-177-6.

2. Cíl práce a hypotézy

Cíl diplomové práce má dvě části. Cílem práce v první části – teoretické je pomocí dostupné literatury zmapovat problematiku týkající se resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. S tím je současně spojeno vydefinování některých pojmů z oblasti této problematiky.

Cílem druhé části, výzkumné, je pomocí kvantitativního a kvalitativního výzkumu provést komplexní přehled o výkonu trestu odnětí svobody na doživotí, ve světle zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku a zmapování problematiky resocializace u odsouzených vězňů. Názory jsou zjišťovány u skupiny doživotně odsouzených a zaměstnanců věznice Valdice, kteří se podílí na realizaci programu zacházení.

Vzhledem ke zvolenému typu výzkumů byly stanoveny hypotézy i výzkumné otázky:

Výzkumné otázky:

Existuje reálná možnost resocializace u doživotně odsouzených vězňů?

Je trest odnětí svobody na doživotí dostačující za spáchanou trestnou činnost?

Hypotézy:

H1: Více než 50% doživotně odsouzených se domnívá, že jejich odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí je nespravedlivé.

H2: Pracovní aktivity pomáhají odsouzeným zvládat pobyt ve věznici.

H3: Více než 50% odsouzených považuje program zacházení za dostačující pro jejich resocializaci.

H4: Více než 50% odsouzených pobyt ve věznici změnil.

H5: Odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí netrpí výčitkami svědomí.

3. Metodika

3.1 Použitá metoda a technika sběru dat

Pro splnění cílů a ověření hypotéz byl použit kvantitativní výzkum, metoda dotazování prostřednictvím techniky anonymního dotazníku (viz Příloha 1). Dotazník byl koncipován pro účely této diplomové práce na základě vlastní konstrukce.

V hlavičce dotazníku bylo umístěno představení osoby výzkumníka a zároveň vysvětlení, k čemu budou získané výsledky sloužit. Hlavička dále obsahovala i ujištění o anonymitě údajů a poděkování respondentům.

Celkově bylo vytvořeno 21 otázek, kde byl kladen důraz především na nenáročnost a jednoznačnost, aby respondenti neměli problém s chápáním zadání a aby nebyli časově příliš zatěžováni velkým množstvím otázek a složitostí dotazování.

Z celkového počtu otázek jich bylo 7 uzavřených (zde bylo nutné vybrat pouze 1 z předepsaných možností) a 4 polouzavřené (tady naopak bylo potřeba jak vybrat z předepsané nabídky ano/ne, tak odpověď rozšiřující a doplňující informace). V dotazníku dále bylo 5 otevřených otázek (zde měli možnost dotazování rozepsat svůj názor) a 4 otázky s více možnými odpověďmi.

Otázky byly seřazeny přibližně tak, aby se zaměřovaly na určité oblasti. Okruh otázek č. 1 -3 zmonitoroval obecné informace, jako je věk, dosažené vzdělání a zda byli dotazovaní již odsouzeni. Otázky č. 4 – 6 mapovaly názor na uložený trest, umístění ve věznici v blízkosti bydliště a možnost přetrhání vazeb na rodinu a přátele. Okruh otázek č. 7 – 9 se zaměřoval na zaměstnání ve výkonu trestu. Otázky č. 10 – 12 zjišťovaly názory na program zacházení, na které následovaly otázky č. 13 – 16 zjišťující vztahy mezi doživotně odsouzenými. Okruh otázek č. 17 – 19 byl zaměřen na pocity odsouzeného, zda ho výkon trestu nějakým způsobem ovlivnil. V otázce č. 20 bylo zjišťováno, zda odsouzení mají strach z případného podmíněného propuštění. V poslední otázce č. 21 měli odsouzení možnost se vyjádřit ke zlepšení podmínek výkonu trestu.

Ke zpracování získaných dat byl použit program Microsoft Office Word 2007 a Microsoft Office Excel 2007. K vyhodnocení dotazníků sloužila elementární statistika (průměry, procenta).

K realizaci druhé poloviny výzkumné části diplomové práce byl použit kvalitativní typ výzkumu, metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Podstatou kvalitativního výzkumu je doširoka rozprostřený sběr dat bez toho, aby na počátku byly stanoveny základní proměnné. Nejsou ani předem stanovené hypotézy. Teprve po sesbírání dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují a formulují se z nich předběžné závěry. Závěrem kvalitativního výzkumu je formulování nové hypotézy či teorie. Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Rozhovor lze definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek¹²⁹.

Tato technika byla použita u cílové skupiny zaměstnanců věznice Valdice. Rozhovor obsahoval 3 společné otázky, které byly zaměřeny na jejich součinnost v rámci programu zacházení pro doživotně odsouzeného vězně a možnost jejich resocializace. Jako doplňující byla uvedena ve výzkumu jedna otázka a odpověď každého zaměstnance.

Sběr dat proběhl v měsících březnu a dubnu 2012 formou dotazníků a rozhovorů. Výzkum byl realizován ve věznici se zvýšenou ostrahou Valdice. V rámci oddělení pro doživotně odsouzené vězně bylo celkem rozdáno 20 dotazníků, návratnost byla 100%. Rozhovor byl proveden se čtyřmi zaměstnanci věznice – psychologem, speciálním pedagogem, vychovatelem a sociální pracovnící. V rámci výzkumu byli dotazování seznámeni se záměrem výzkumného šetření a se způsobem vyplňování dotazníků.

---

¹²⁹ ŠEĎOVÁ, K. – ŠVAŘÍČEK, R. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Pro výzkum byly zvoleny dvě skupiny výzkumného souboru.

První výzkumný soubor tvořila skupina vězňů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí ve věznici se zvýšenou ostrahou Valdice. Ve věznici bylo rozdáno celkem 20 dotazníků, jejich návratnost tvořila 100%. Podmínkou pro provedení výzkumu byl souhlas ředitele věznice Valdice.

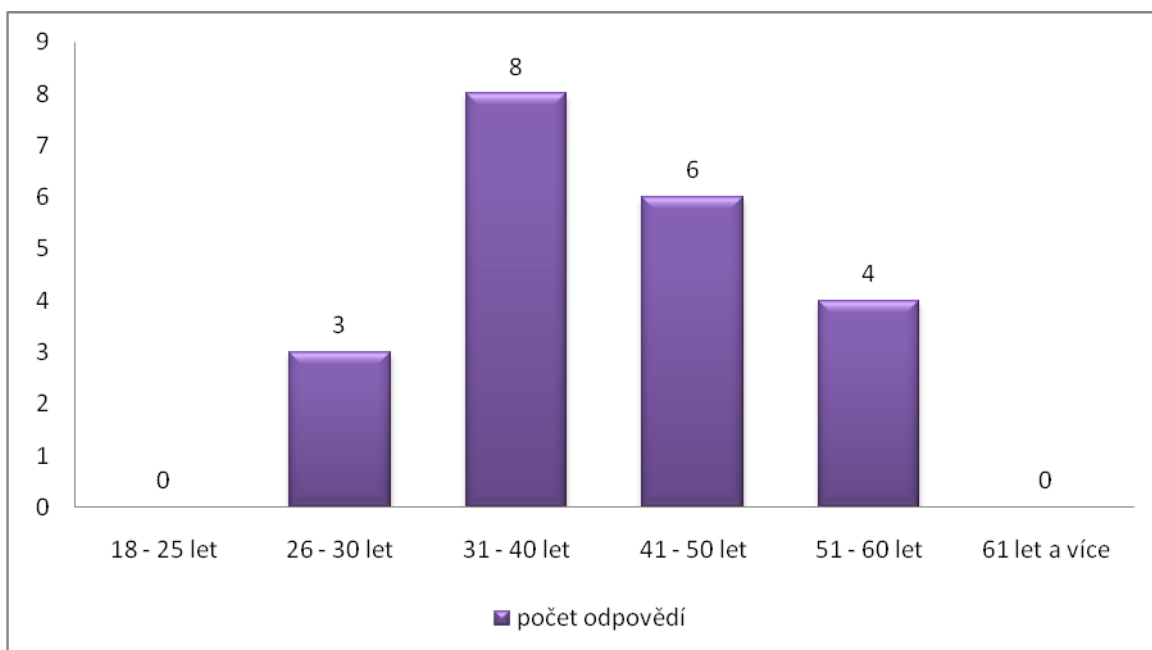
Druhý výzkumný soubor tvořili zaměstnanci věznice Valdice, kteří se podílejí na realizaci programu zacházení pro doživotně odsouzené vězně. Se zaměstnanci byl proveden polostrukturovaný rozhovor.

4. Výsledky

4.1 Cílová skupina doživotně odsouzených vězňů

Otázka č. 1: Kolik je Vám let?

Graf č. 1

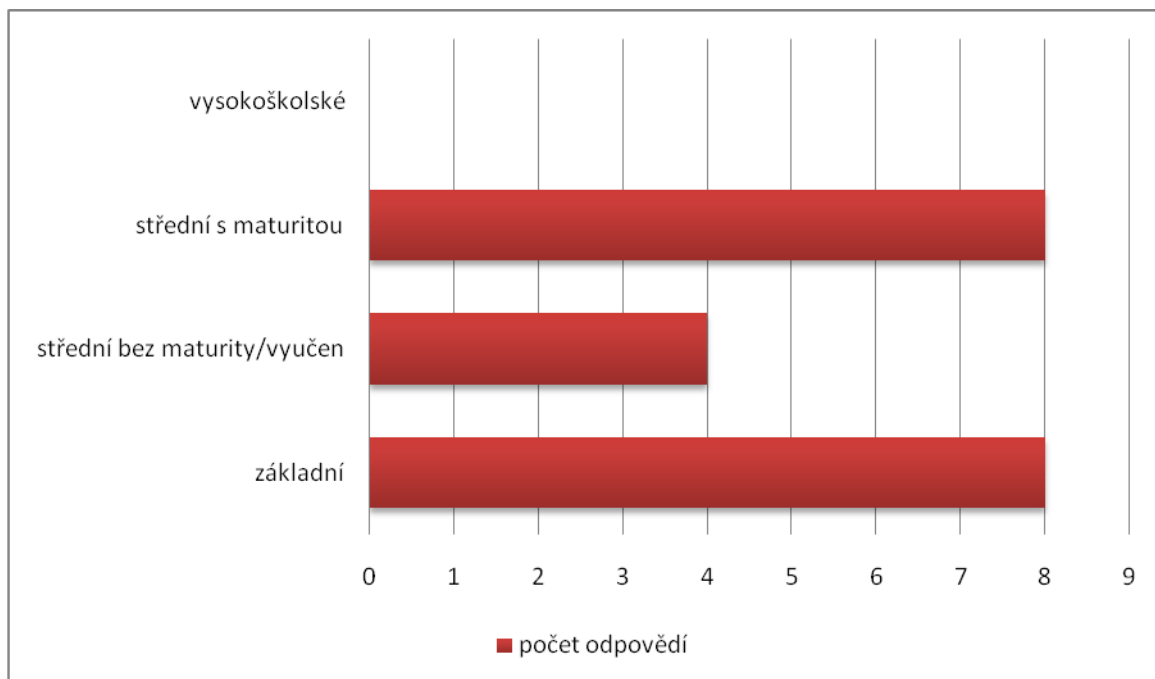

Zdroj: *Vlastní výkum*

Graf č. 1 zobrazuje věkové rozpětí doživotně odsouzených vězňů ve věznici Valdice, kdy nejvíce početní skupinu tvoří odsouzení ve věku 31 – 40 let, a to 8 vězňů. Naopak věkové rozpětí od 18 do 25 let a 61 let a více nejsou v této věznici zastoupeny žádným doživotně odsouzeným vězněm. Z celkových 20 odsouzených je věková skupina 41 – 50 let zastoupena celkem 6 vězni. Graf dále znázorňuje věkové skupiny 26 – 30 let a 51 – 60 let, které jsou zastoupeny 3 a 4 vězni.

Otázka č. 2: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf č. 2

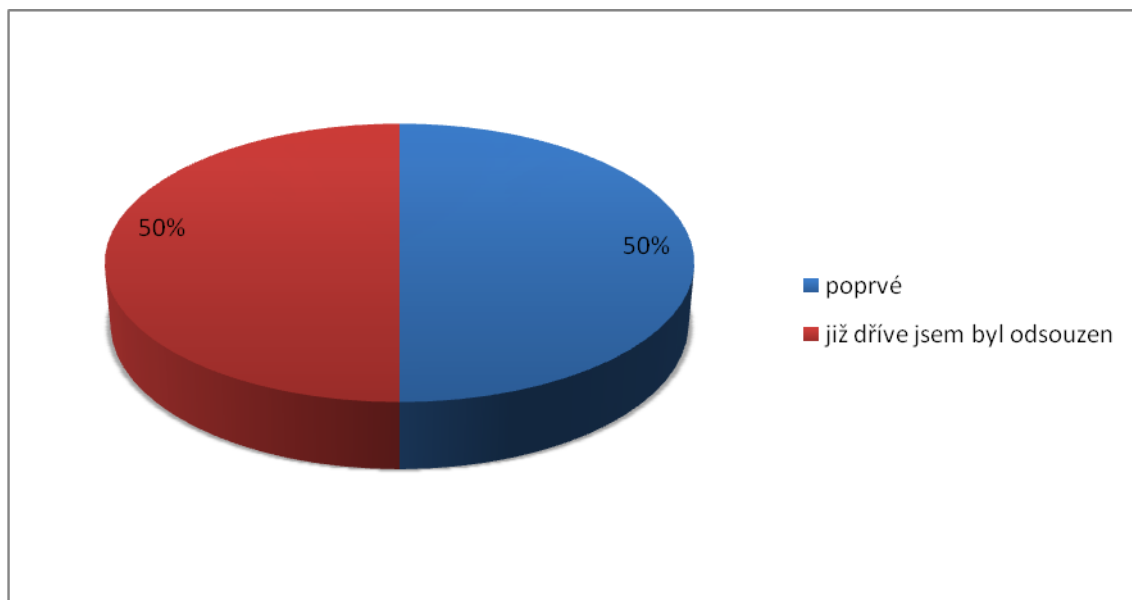

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 2 znázorňuje dosažené vzdělání odsouzených. V rámci tohoto grafu lze zjistit, že nejvíce odsouzených má střední vzdělání s maturitou a základní vzdělání. Obě skupiny vzdělání mají po 8 odsouzených. Vysokoškolského vzdělání však nedosáhl žádný doživotně odsouzený vězeň. 4 odsouzení jsou vyučeni nebo absolvovali střední vzdělání bez maturity.

Otázka č. 3: Nepodmíněný trest odnětí svobody Vám byl již uložen?

Graf č. 3

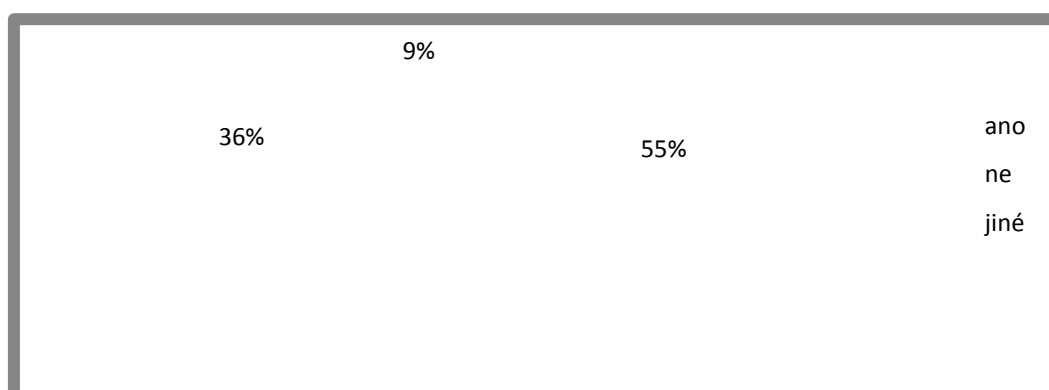

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 3 znázorňuje procentuální rozdělení odpovědí doživotně odsouzených na otázku, zda jim byl již uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. 50% dotazovaných uvedlo, že jim byl poprvé uložen trest odnětí svobody. Druhá polovina dotazovaných tedy 50% uvedla, že byli již dříve odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody.

Otázka č. 4: Je podle Vašeho názoru trest odnětí svobody na doživotí přiměřený, v kontextu trestné činnosti, pro kterou jste byl odsouzen?

Graf č. 4

Zdroj: *Vlastní výzkum*

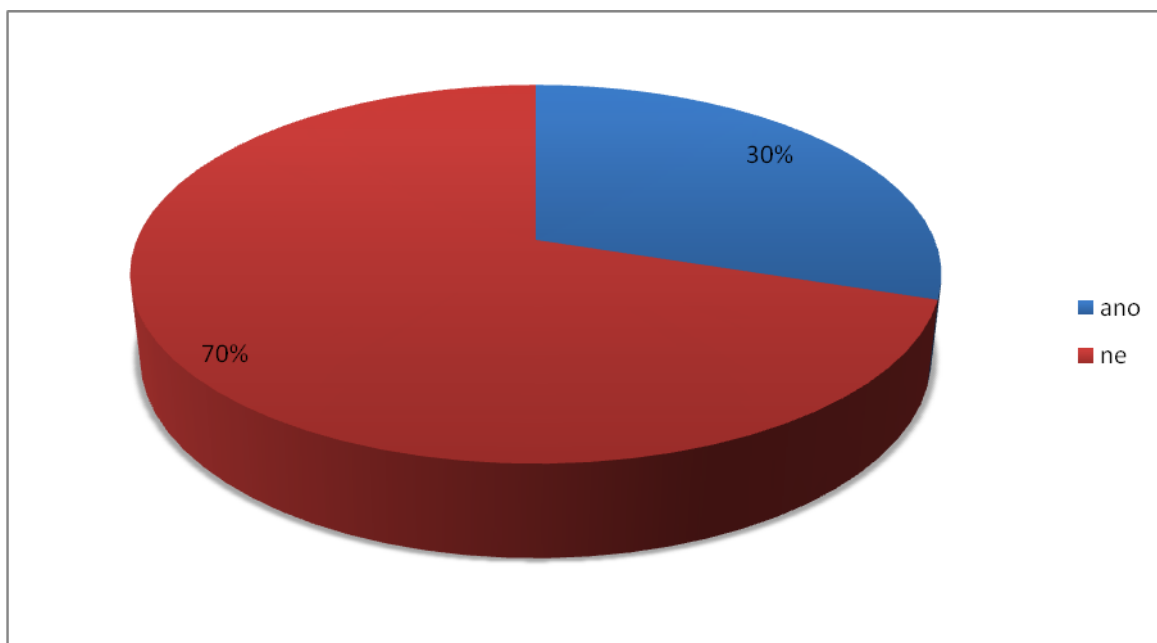
Graf č. 4 znázorňuje procentuální rozdělení odpovědí odsouzených, zda je podle jejich názoru trest odnětí svobody na doživotí přiměřený v kontextu trestné činnosti, pro kterou byli odsouzeni. 55% dotazovaných uvedlo, že tento trest je pro ně přiměřený. Opačného názoru bylo 36%. Ti nesouhlasí s výši trestu. 9% dotazovaných využilo možnosti rozepsání jejich názoru v rámci této otázky. Pro přehlednost zde cituji 2 doživotně odsouzené, kteří využili této možnosti a napsali své vysvětlení.

Odsouzený č. 1: „*Nevím a nemohu posoudit přiměřenost trestu, nejsem soudce ani právník, nepoznám zákony ČR. Spáchal jsem trestnou činnost, dostal jsem za to trest a já jsem už čestně přijal svůj trest a vykonávám ho ve věznici.*“

Odsouzený č. 2 „*Protože jsem byl 4krát jinými senáty různých soudů osvobozen, a i dle nich jsem ostudou českého soudnictví (dokonce se omluvili za justici mé rodině) považuji náš systém za likvidační. Nikdo z odborné veřejnosti nepochybuje o tom zlu, které na mé osobě Vrchní soud v Praze a jiní vlivní spáchali. Oč jde, nepíši, je to osobní*“

Otázka č. 5: Byl jste umístěn do věznice, která je v blízkosti Vašeho bydliště či bydliště příbuzných?

Graf č. 5

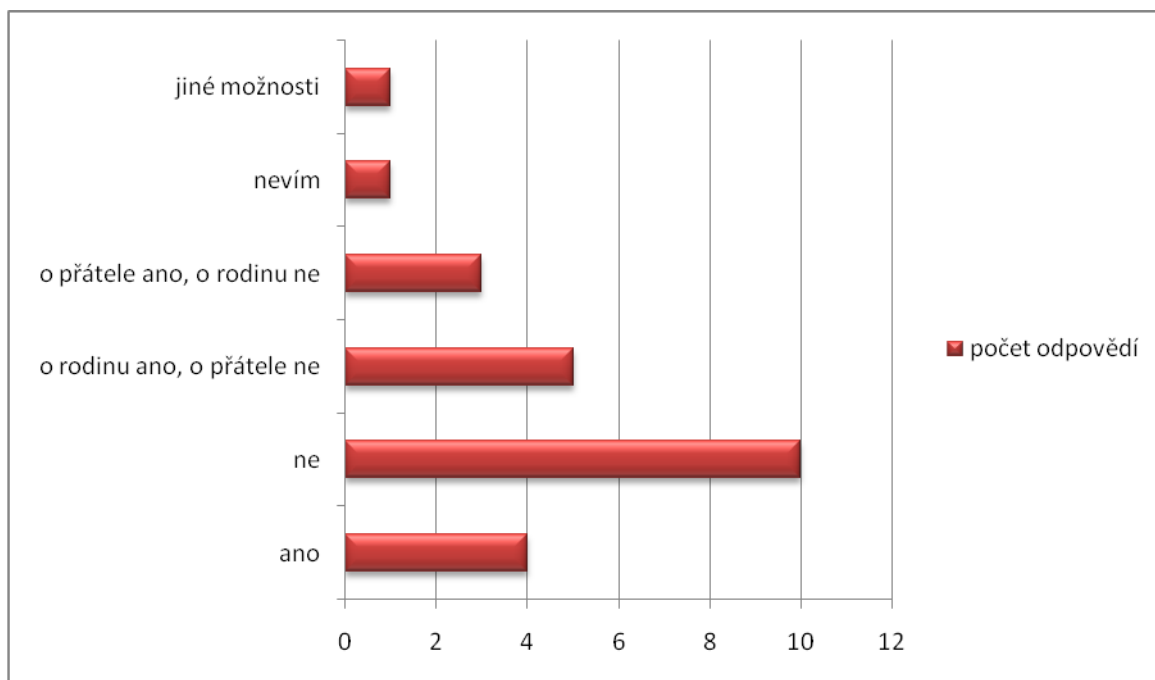

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 5 znázorňuje procentuální rozdělení odpovědí na otázku, zda odsouzení byli umístěni do věznice v blízkosti jejich bydliště či jejich příbuzných. 70% dotazovaných uvedlo, že nebyli umístěni ve věznici v blízkosti bydliště. 30% dotazovaných uvedlo, že jsou umístěni v blízkosti bydliště svého či rodiny a tato možnost jim byla nabídnuta. K této otázce se odsouzený vyjádřil, že zná i důvod proč není v blízkosti svého bydliště. Na otázku odsouzený odpověděl: „ *Důvod proč nejsem v blízkosti bydliště, je zákeřnost vězňů skrze mou známost. Měli za své lži výhody. Vadí jim mé fyzično i zajištění.* “

Otázka č. 6: Myslíte si, že pobytem ve věznici byly přetrhány vazby na rodinu a přátele?

Graf č. 6

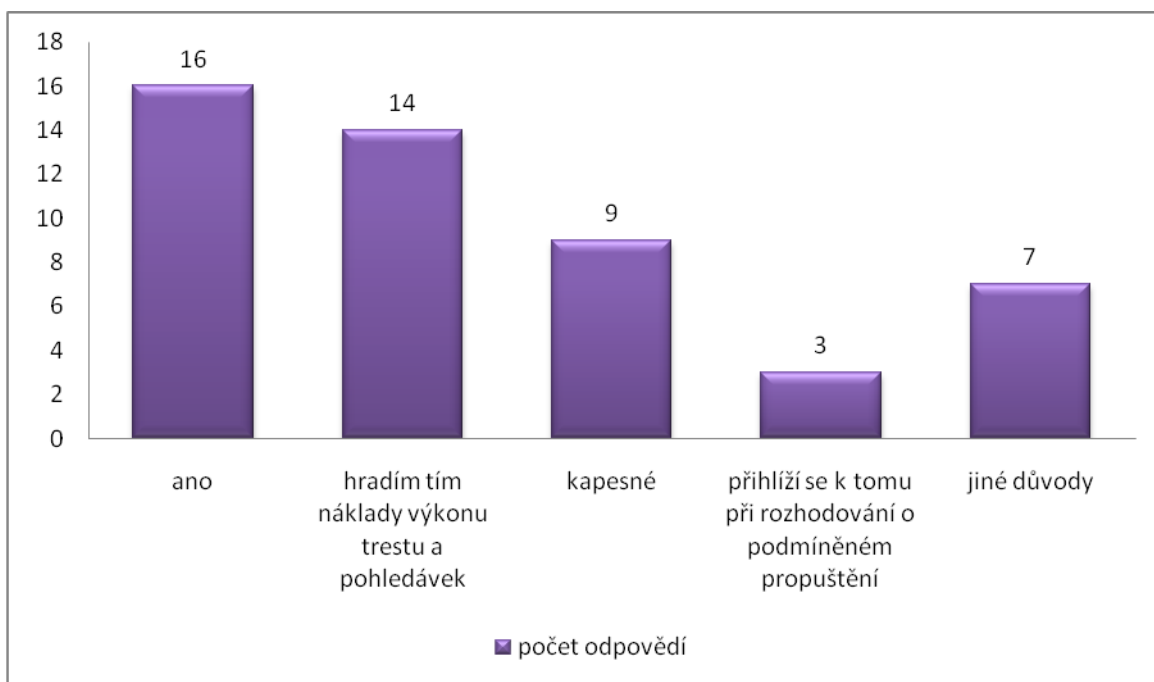
Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 6 znázorňuje odpovědi dotazovaných na otázku, zda si myslí, že jejich pobytem ve věznici byly přetrhány vazby na rodiny a přátele. Dotazovaní využili této otázky a vybrali více možností. 10 odsouzených si myslí, že jejich pobytem ve věznici nebyly žádné vazby přetrhány, naopak 4 odsouzení si myslí, že tímto pobytem byly vazby přetrhány. Možnosti zpřetrhání vazby rodiny ano a přátel ne označilo celkem 5 odsouzených a 3 odsouzení označili možnost zpřetrhání vazby přátel ano a rodiny ne. Zbývající jiné možnosti a nevím byly označeny po 1 odpovědi.

Otázka č. 7: Jste při výkonu trestu odnětí svobody zaměstnán?

Tato otázka je rozdělena pro přehlednost do dvou grafů znázorňující odpovědi dotazovaných.

Graf č. 7

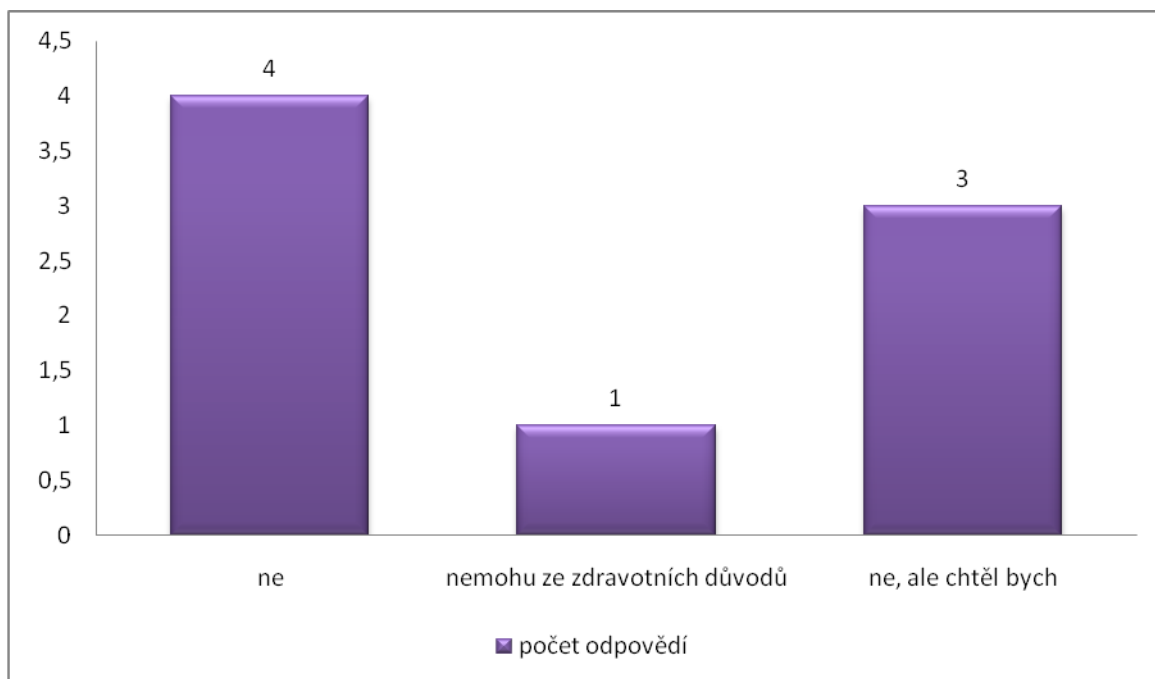

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 7 znázorňuje kladnou odpověď na otázku, zda jsou dotazovaní ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnání. Z 20 dotazovaných jich kladně odpovědělo 16. V podotázce měli dotazovaní uvést, proč je pro ně práce důležitá. Ke svému vyjádření mohli využít i více odpovědí. 14 dotazovaných z výdělku hradí náklady na výkon trestu a pohledávky. Potřeby kapesného využívá 9 dotazovaných. 3 dotazovaní se domnívají, že výkon zaměstnání jim pomůže při rozhodování o podmíněném propuštění. Jiné důvody uvedlo 7 dotazovaných, kdy tvrdí, že jim rychleji utíká čas pobytu ve věznici a cítí se být tímto způsobem aspoň nějak užiteční.

Graf č. 8

Zdroj: Vlastní výzkum

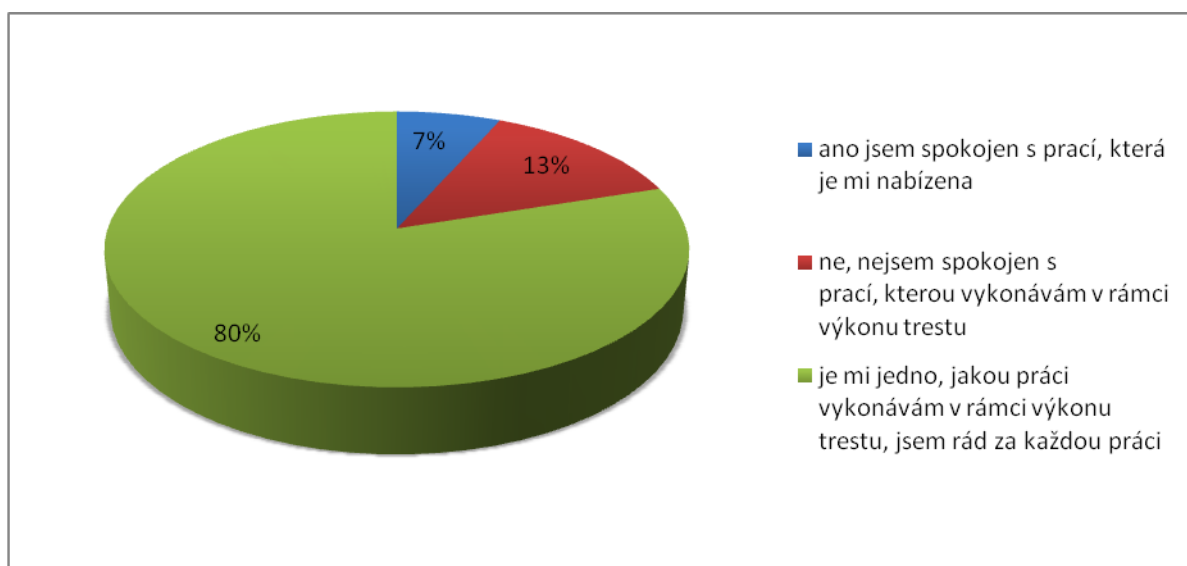
Graf č. 8 je druhou částí odpovědí na otázku č. 7. K této otázce se vyjádřili 4 dotazovaní, kteří nejsou ve výkonu trestu zaměstnaní. 3 z těchto 4 dotazovaných by ale měli zájem o zaměstnání a zatím jim nebylo vyhověno. 1 dotazovaný na tuto otázku odpověděl, že se nemůže zúčastnit zaměstnání ze zdravotních důvodů.

Otázka č. 8: PRO NEPRACUJÍCÍ: Napište prosím krátce, co je Vaší činností v době, kdy pracující spoluvězni jsou v zaměstnání? Co v tuto dobu děláte?

Činnosti odsouzených se v této otázce nelišili. Všichni dotazovaní v době, kdy jsou ostatní spoluvězni v zaměstnání, vykonávají úklid cely. Tuto dobu využívají k vycházkám, psaní dopisů, četbě či odpočinku.

Otázka č. 9: PRO PRACUJÍCÍ: Napište Vaši základní náplň činnosti v zaměstnání? Jste spokojen s prací, jaká je Vám nabízena v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

Graf č. 9

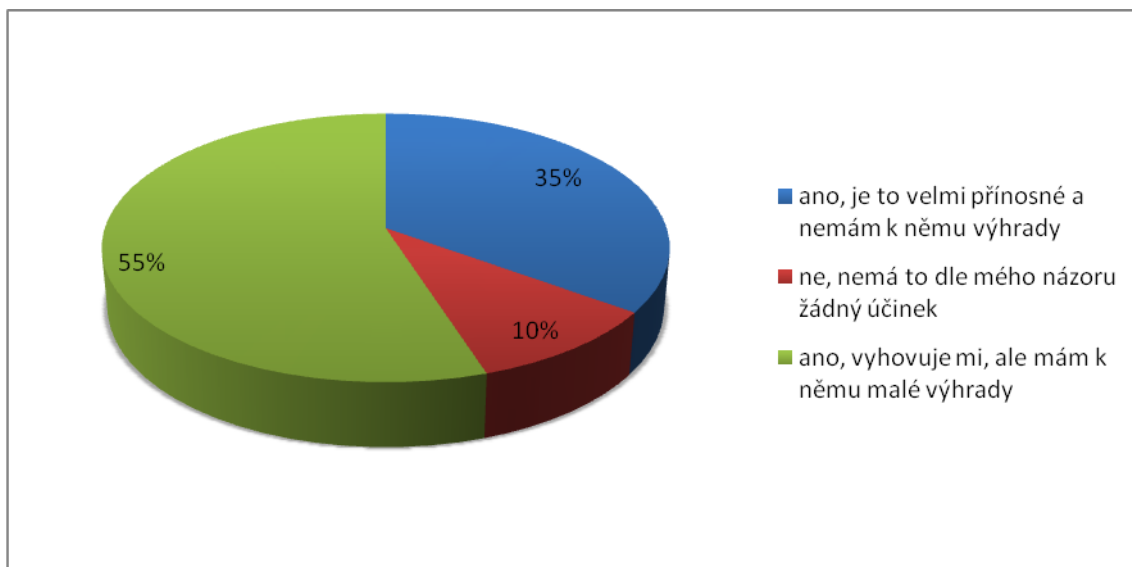
Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 9 znázorňuje procentuální rozdělení odpovědí na otázku, zda jsou dotazovaní spokojeni s prací, která je jim ve výkonu trestu odnětí svobody nabízena. 80% dotazovaných je jedno, jakou práci vykonávají ve výkonu trestu a jsou rádi za každou práci, která je jim umožněna. Naopak nespokojenost s prací ve výkonu trestu vyjádřilo 13% dotazovaných. Absolutní spokojenost s prací, která je odsouzeným nabízena, projevilo 7% dotazovaných.

Náplň činnosti, kterou odsouzení vykonávají v rámci výkonu trestu je podle výzkumu pro všechny stejná. Popis činnosti podle odsouzeného: „ Zde je jen jedna práce, a to navlékání gumových profilů na části kovových objímek, tyto části se spojují pomocí šroubů.“

Otázka č. 10: Vyhovuje Vám stanovený program zacházení?

Graf č. 10

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 10 znázorňuje procentuální rozdělení na otázku, zda vyhovuje dotazovaným stanovený program zacházení. 10% dotazovaných uvedlo, že podle jejich názoru nemá program zacházení žádný účinek. Program zacházení považuje za velmi přínosný 35% dotazovaných a nemají k tomuto programu žádné výhrady. Zbylých 55% dotazovaných uvedlo, že jim program vyhovuje, ale mají k němu malé výhrady.

Dotazovaní měli možnost se vyjádřit k výhradám programu zacházení, jeho doplnění, vylepšení, popř. co by se jim v tomto programu líbilo. Názory dotazovaných byly rozděleny do tří kategorií. V první kategorii, nejpočetnější, by respondenti uvítali vzdělávání. Do této kategorie zahrnuli: studium, práce s počítačem a jazyky. Tento názor vyjádřilo 7 dotazovaných. Druhá kategorie zahrnovala smysluplné využití volného času, do kterého patřilo sportovní vyžití a hudební kroužek. Tento návrh sdílelo 5 dotazovaných. Třetí kategorie sdružovala názory, že v rámci programu zacházení

chybí vedení k samostatnosti, pod kterým si představovali vaření, šití, nácvik domácích prací.

Pro doplnění této části citované názory doživotně odsouzených:

Odsouzený č. 1: „ Umožnil bych studium jako v civilizačním světě, což v České republice je stále hřích, chtít něco dosáhnout. Jazyky, sport a PC se školou, to zde chybí. Bez toho jsou vězni v civilu odrovnáni.“

Odsouzený č. 2: „ Byl bych velice rád, kdyby byl zaveden hudební kroužek. Já jsem muzikant a za totality jsem hrál na veškeré strunné nástroje a klávesy.“

Otázka č. 11: Popište, jak probíhá Váš program zacházení. Jakých kurzů (kroužků) se máte v rámci programu zacházení účastnit?

Odpovědi dotazovaných byly rozlišeny do 4 kategorií. První kategorii tvořily pohovory s psychologem, pedagogem a sociální pracovníci. Do této kategorie lze zahrnout sociální aktivitu a sociálně právní minimum. Tyto činnosti v rámci programu uvedlo 10 dotazovaných. Druhá kategorie, která obsahovala společenské hry, uvedlo 8 dotazovaných. Do společenských her zahrnuli šachový kroužek, hraní karet, pokeru apod. Třetí kategorii zahrnovalo cvičení či sport: cvičení kondiční, kulturistika a sport např. míčové hry, ping-pong, stolní fotbal. Cvičení či sport využívá 6 respondentů. Poslední, čtvrtou kategorii, tvořila skupina dotazovaných, kteří vyjmenovali vzdělávací aktivity jako např. samostudium, práce s počítačem, četba, studium jazyka a ve volném čase sledování televize. Do této kategorie patřilo 9 dotazovaných.

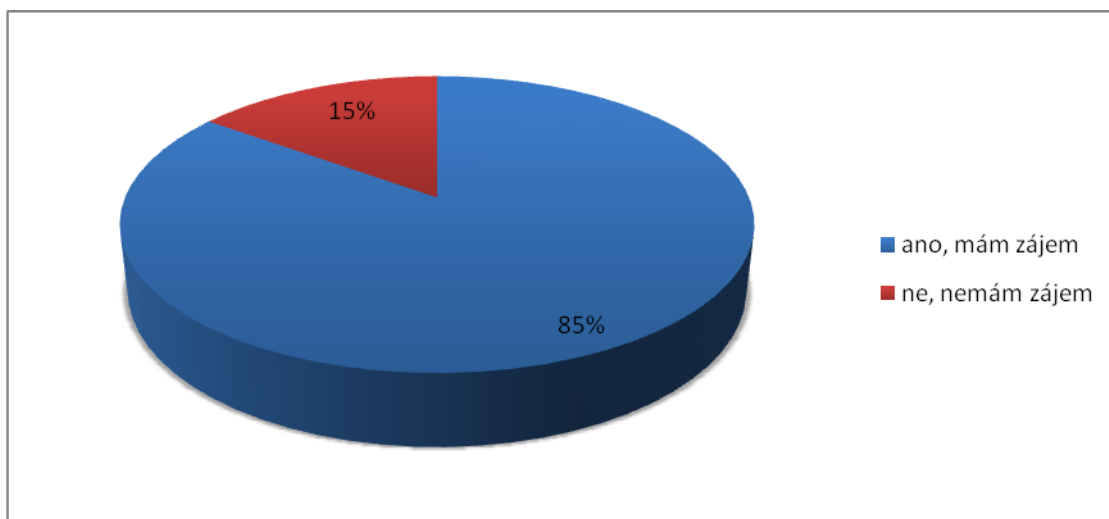
Jeden odsouzený se lišil svým názorem na otázku, jak probíhá jeho program zacházení a jakých kurzů se účastní, proto zde uvádím jeho odpověď.

Odsouzený: „Nijak neprobíhá, vše si musím dělat sám. Učit se jazyky, sportovat. Vše si musím obstarat sám, učivo a podobně. Tohle je prostě jen sen, že člověk zde něco získá. Jediné co mi pomohlo, jsou pohovory s psychologem. Sám se tomu divím, ale tato aktivita má smysl!“

Otázka č. 12: Máte zájem o vzdělávání v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

(možnost více odpovědí)

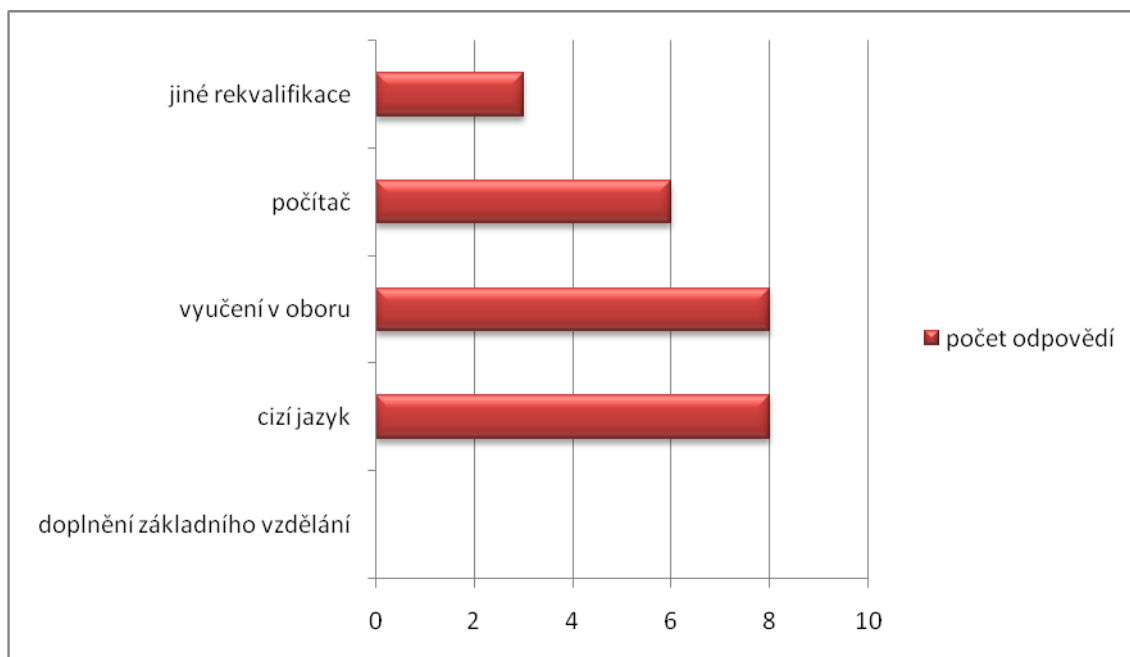
Graf č. 11

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 11 procentuálně zobrazuje odpovědi na otázku, zda dotazovaní mají zájem o vzdělávání. 15% dotazovaných uvedlo, že nemají zájem o vzdělávání v rámci výkonu trestu. Oproti tomu 85% dotazovaných uvedlo zájem o vzdělávání. V grafu č. 12 je tato otázka dále rozdělena.

Graf č. 12

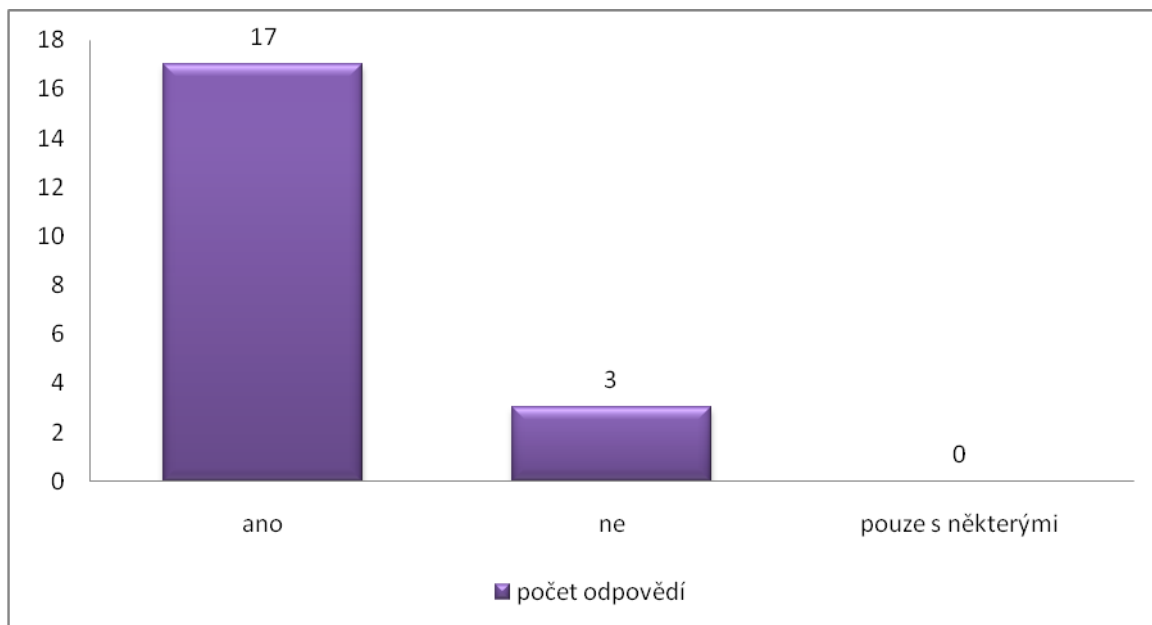

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 12 doplňuje otázku č. 12, přičemž znázorňuje, o jaké vzdělávání by měli dotazovaní zájem. Největší zájem by dotazovaní měli o cizí jazyk a vyučení v oboru - obě tyto možnosti získaly po 8 odpovědích. S menším zájmem, a to 6 dotazovanými, se setkala vzdělávání formou počítačového kurzu. Jiné rekvalifikace uvedli 3 dotazovaní - by měli zájem o studium na vysoké škole. Nikdo z dotazovaných neprojevil zájem o doplnění základního vzdělání.

Otázka č. 13: Máte bezkonfliktní vztahy se spoluvězni?

Graf č. 13

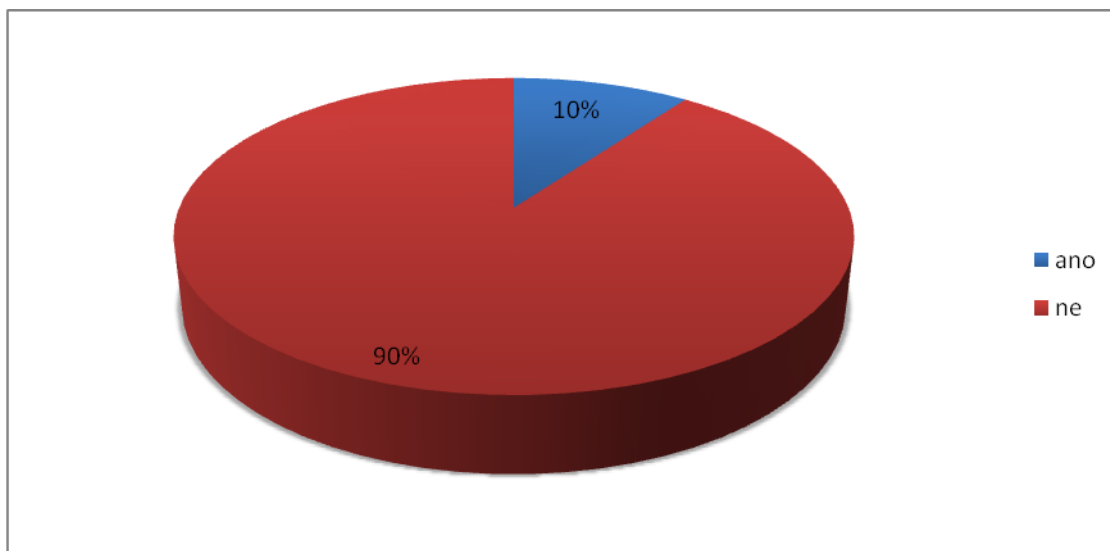

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 13 znázorňuje odpověď na otázku, zda mají odsouzení bezkonfliktní vztahy se spoluvězni. Z odpovědí vyplývá, že 17 dotazovaných má bezkonfliktní vztahy, oproti tomu 3 dotazovaní nemají bezkonfliktní vztahy. Nikdo se nevyjádřil k možnosti, že mají bezkonfliktní vztahy pouze s některými.

Otázka č. 14: Máte spoluvězně na cele?

Graf č. 14

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 14 znázorňuje procentuální rozdělení otázky, jestli mají odsouzení spoluvězně na cele. 90% dotazovaných odpovědělo, že spoluvězně na cele nemá a 10% dotazovaných se vyjádřilo, že ano.

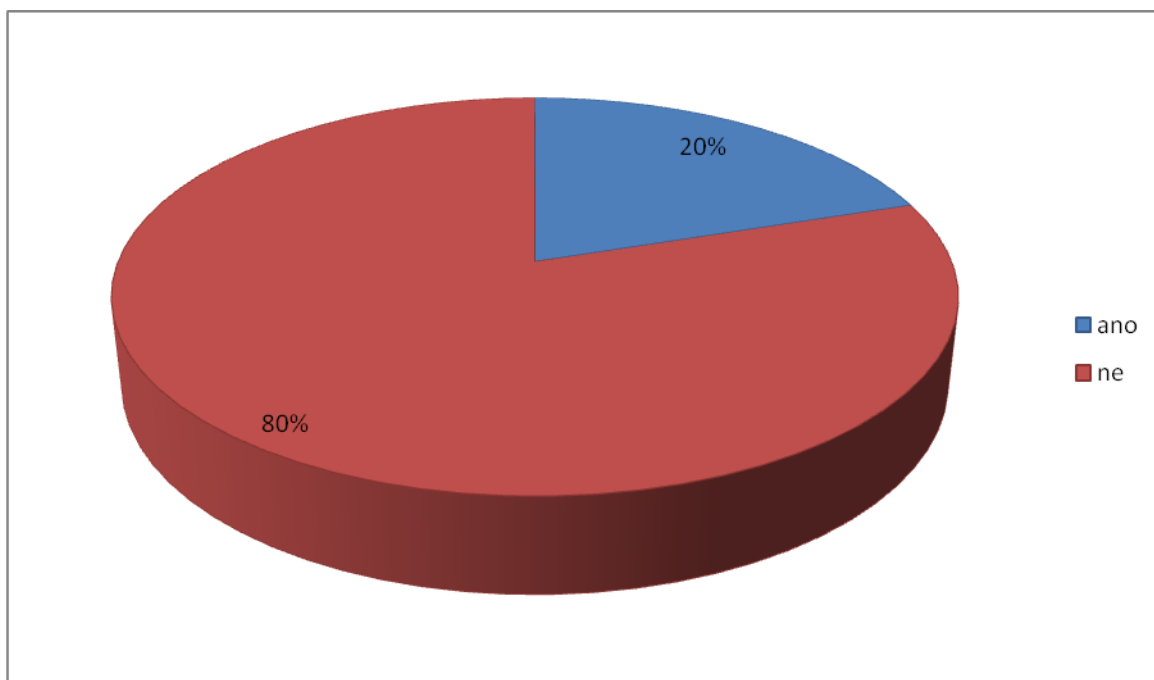
Otázka č. 15: Máte možnost se se spoluvězni setkat?

V rámci této otázky odpovědělo všech 20 dotazovaných stejnou odpovědí. Všechny 20 dotazovaných má možnost se se spoluvězni setkat. Na podotázku při jaké činnosti mají tuto možnost, odpověděli všichni dotazovaní, že mají tuto možnost při vycházce. Pracující mají tuto možnost i v rámci zaměstnání. Další možnosti setkat se mají dotazovaní v průběhu cvičení, volnočasových aktivit a společných skupin. Nejčastější činností je tedy vycházka, následně zaměstnání, cvičení uvedlo 5 dotazovaných a volnočasové aktivity 6 dotazovaných.

Otázka č. 16: Máte ve výkonu trestu odnětí svobody mezi spoluvězni osobu, které můžete důvěřovat?

Graf č. 15

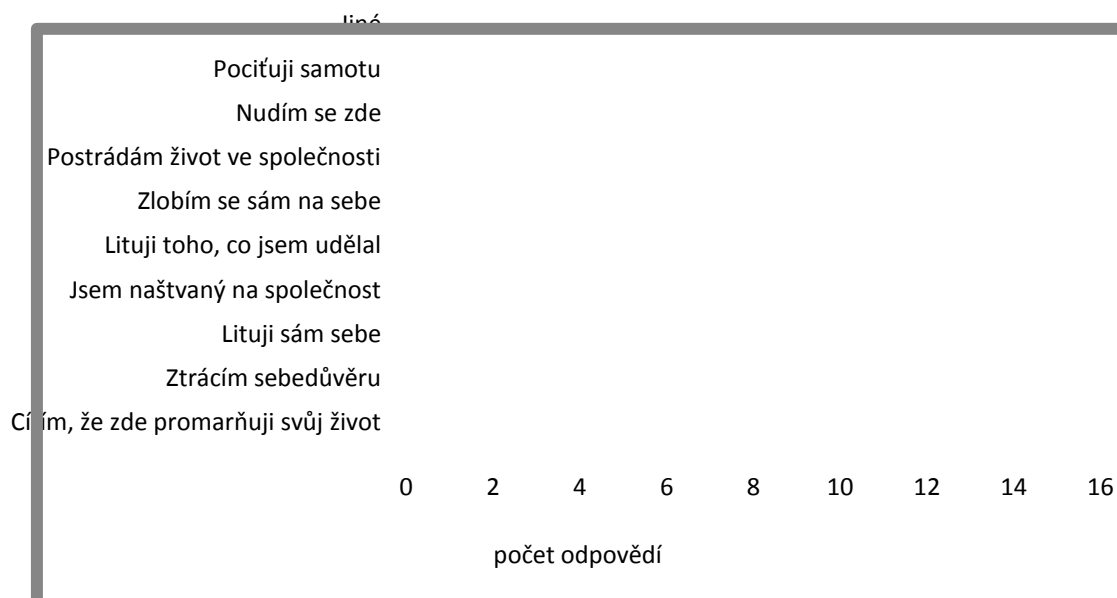

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 15 ukazuje procentuální rozdělení otázky, zda mají dotazovaní mezi spoluvězni osobu, které mohou důvěřovat. Dle grafu 80% dotazovaných uvádí, že osobu, které mohou důvěřovat nemá a 20% dotazovaných uvádí, že ano.

Otázka č. 17: Jak na Vás působí pobyt ve věznici? (možné více odpovědí)

Graf č. 16

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 16 vystihuje odpovědi na otázku, jak působí na odsouzené pobyt ve věznici. Dotazovaní měli možnost označit více odpovědí. 14 dotazovaných uvedlo, že se zlobí sami na sebe. Odpověď nudím se zde, označilo 10 dotazovaných. Lítost nad tím co udělali, projevilo 9 dotazovaných a zároveň 8 cítilo, že ve věznici promarňují život a postrádají život ve společnosti. 6 dotazovaných pociťují ve výkonu trestu samotu a 1 ztrácí sebedůvěru. Možnosti jiné využili 2 dotazovaní. Nikdo z dotazovaných nelitoval sám sebe.

Odpověď jiné využili 2 odsouzení na otázku, jak na ně působí pobyt ve věznici.

Odsouzený č. 1: „*Stále myslím na to, proč je život nespravedlivý!*“

Odsouzený č. 2: „*Tento stav a čas je konečný, a já si uvědomuju, že je to dlouhé a těžké čekání na smrt.*“

Otázka č. 18: Myslíte si, že pobyt ve věznici Vás nějakým způsobem změnil?

Pokud ano, uveďte jakým způsobem.

K této otázce se vyjádřilo celkem 16 odsouzených z celkových 20. Názoru, že pobyt ve věznici je žádným způsobem nezměnil, bylo 9 dotazovaných. 7 dotazovaných uvedlo, že je pobyt ve věznici změnil a pro upřesnění zde uvádím přepis jejich názorů.

Odsouzený č. 1: *„Naučil mě trpělivosti a ujistil mě, že spravedlnost je iluze!“*

Odsouzený č. 2: *„Mě nezmění, ale změní můj pohled na tuto společnost a na českou justici a hlavně na soudnictví, které odsoudí člověka na základě vlastního přesvědčení.“*

Odsouzený č. 3: *„Změnil a velmi, až tady jsem si uvědomil, co jsem udělal a velmi toho lituji. Kdybych to mohl všechno vrátit, což se už nedá, mile rád bych to vrátil a všechno bych dělal jinak, bez trestného činu.“*

Odsouzený č. 4: *„Poskytl hodně času k přemýšlení, k poznání hodnot a poznání sebe sama i druhých lidí. K poznání chyb a celkové sebereflexe.“*

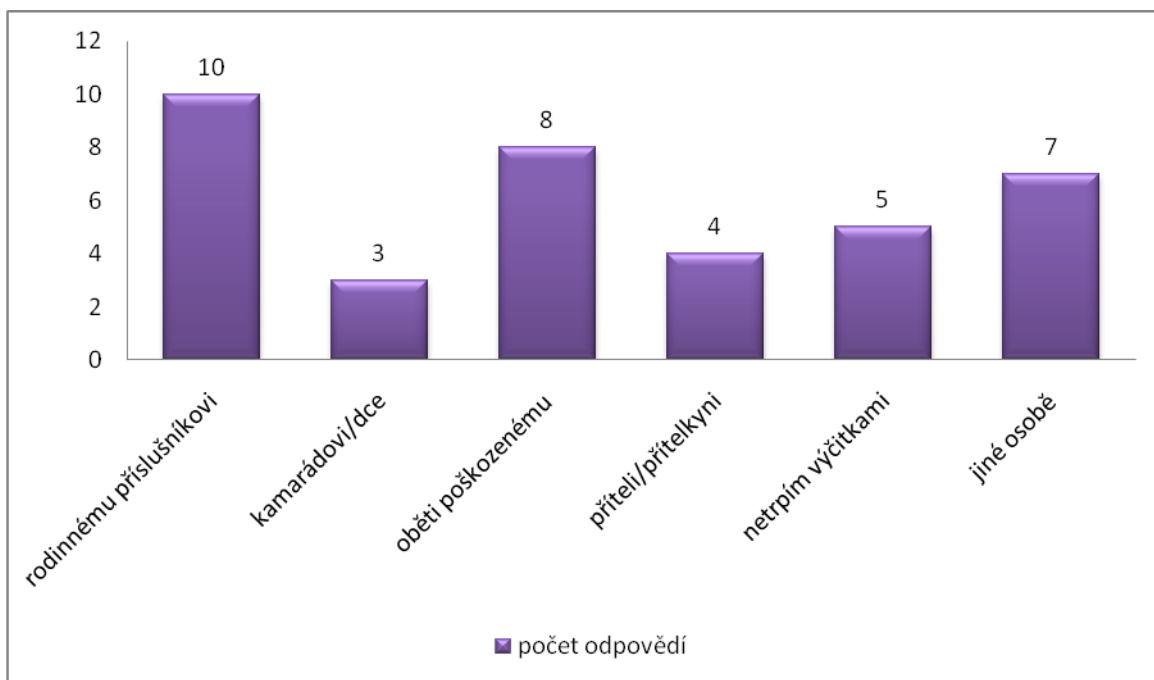
Odsouzený č. 5: *„Ano změnil, vysoká škola sebeovládání a tolerance. Celková resocializace vzhledem ke spáchané trestné činnosti.“*

Odsouzený č. 6: *„Pobyt ve vězení mě změnil hlavně v tom, že jsem se zde zbavil alkoholismu.“*

Odsouzený č. 7: *„Pochopil jsem, že jsem venku zbytečně promarnil život a zničil ho svým nejbližším.“*

Otázka č. 19: Trpíte výčitkami svědomí vůči někomu nebo chtěli byste se omluvit? (možné i více odpovědí)

Graf č. 17

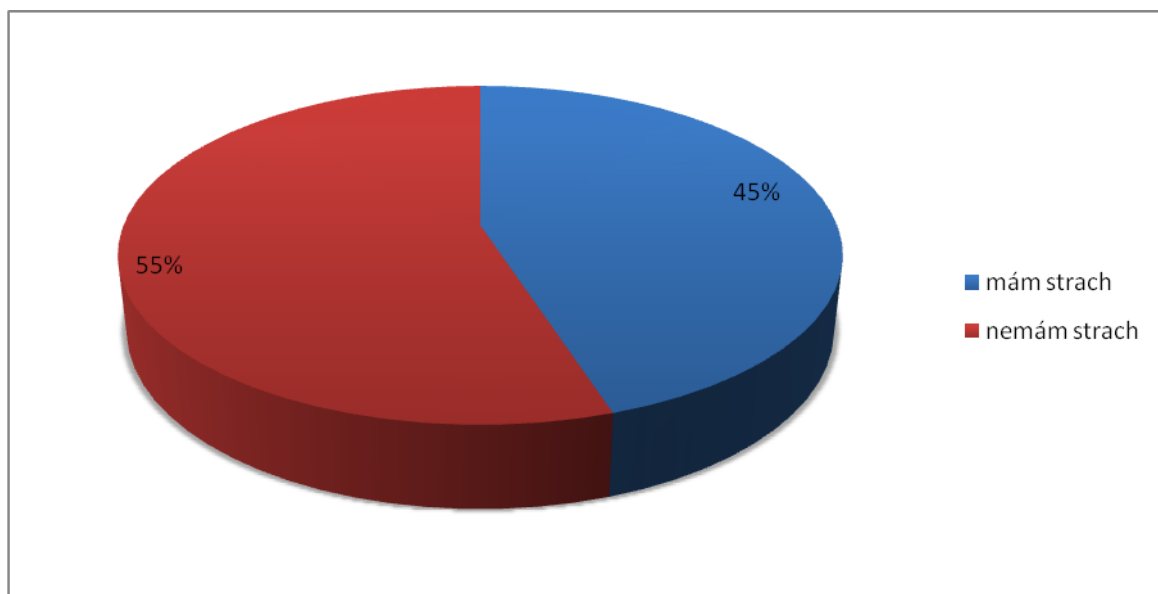

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 17 znázorňuje odpovědi na otázku, zda odsouzení trpí výčitkami svědomí nebo by se chtěli někomu omluvit. Nejvyšší počet 10 odpovědí získala možnost rodinný příslušník, dále pak oběť poškozeného, a to 8 odpovědí. 7 dotazovaných trpí výčitkami nebo by se chtělo omluvit jiné osobě. Pod jinou osobou uvedlo všech 7 dotazovaných, omluvu pozůstalým. Příteli/příteli by se chtěli omluvit 4 dotazovaní a kamarádovi/kamarádce 3 dotazovaní. Z celkových 20 dotazovaných netrpí výčitkami 5 odsouzených.

Otázka č. 20: Máte strach z možného návratu do spoločnosti v prípade podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody? (možné i více odpovědí)

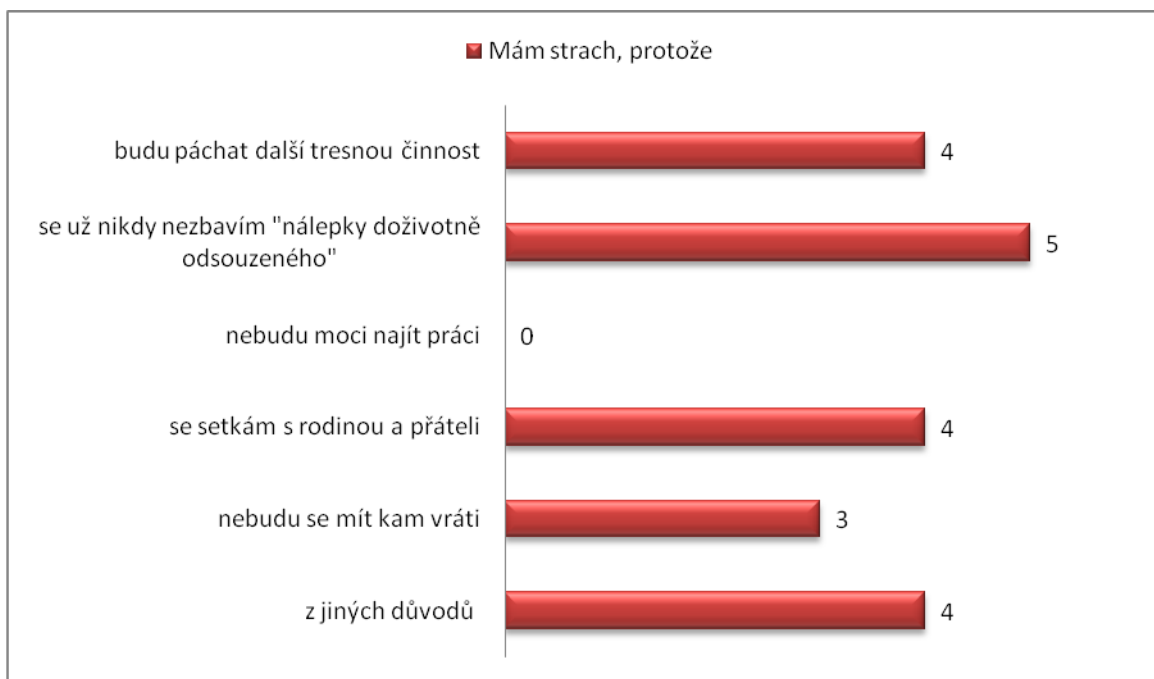
Graf č. 18

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 18 procentuálně znázorňuje odpověď na otázku č. 20, zda mají dotazovaní strach z návratu do společnosti. 55% dotazovaných nemá strach z možného návratu do společnosti v případě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. 45% má strach z možného návratu do společnosti. Čeho se dotazovaní obávají, znázorňuje graf č. 19.

Graf č. 19

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Graf č. 19 navazuje na otázku č. 20 a s tím spojený i graf č. 18. Graf č. 19 znázorňuje důvody, z kterých mají strach odsouzení v případě možného návratu do společnosti. 5 dotazovaných má strach, protože se už nikdy nezbaví „nálepky doživotně odsouzeného“. Po 4 odpovědích mají možnosti, že dotazovaní mají strach, protože budou páchat další trestnou činnost, mají strach ze setkání se s rodinou, popř. jiných důvodů. 3 dotazovaní se obávají toho, že by se v případě propuštění neměli kam vrátit. Mezi jiné důvody uvedli dotazovaní, že ven se již nedostanou a jejich život ve věznicí končí.

Otázka č. 21: Zde máte možnost se vyjádřit k návrhům na zlepšení podmínek ve výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzené na doživotí. Jak byste pobyt ve věznici zlepšil, co byste upravil jiným způsobem?

Možnost vyjádření se v otázce č. 21 využilo 9 odsouzených z celkových 20. Pro přehlednost a představu, zde uvádím jednotlivé návrhy odsouzených.

Odsouzený č. 1: *„Lepší práci, aby za to stála, a ne jakou dávají tady. Tahle věznice je a byla vždycky na dvě věci. Když jsou tady samí lemplové a nic neumí zařídit.“*

Odsouzený č. 2: *„Nemá smysl se k čemukoliv v tomto směru vyjadřovat, protože by to bylo příliš dlouhé. Ve stručnosti: méně izolace, asi více aktivit, více soukromý při možné návštěvě, lepší práce odpovídající mému vzdělání.“*

Odsouzený č. 3: *„Podmínky pro doživotně odsouzené mi vyhovují a jiné úpravy ani nejsou možné.“*

Odsouzený č. 4: *„Umožnil bych odsouzeným na doživotí vše, co mohou ostatní odsouzení ve zvýšené ostraze např. organizované vzdělávání, větší výběr práce a běžnou pracovní dobu, navštěvování kulturních akcí ve věznici apod. (nyní to není možné, když jsme izolováni na oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením).“*

Odsouzený č. 5: *„Podle mého bych upravil to, aby všichni odsouzení na doživotí měli možnost být otevřeni přes den alespoň na 4 hodiny. To by umožnilo, aby se více sblížili a byli více kamarádi a nedívali se na sebe jako zvěř!“*

Odsouzený č. 6: *„Pro vězně, kteří opravdu vraždili, bych neupravil nic, naopak zpřísnil. Když slyším jejich plány do budoucna, je mi zle. Společnost by je už nikdy neměla pustit mezi sebe. Nemají zajištění, vzdělání, většinou zabili své blízké nebo důchodce či děti! Je nutné je vzdělávat a zbavit je dluhů, aby měli venku motivaci pracovat, což zadlužení mít nebudou. Ale oni mají to zlo v sobě, i když se přetvářejí před zaměstnanci. Na vycházkách své masky odhodí a já se bojím, co zase spáchají! Zlepšil bych návštěvy s rodinou, když jim zůstala, no a to vzdělávání se!“*

Odsouzený č. 7: „Co nejméně trávit čas na cele a raději vykonávat nějakou činnost.“

Odsouzený č. 8: „Myslím si, že podmínky, které jsou ve výkonu trestu dané, jsou nastavené tak, aby výkon trestu splňoval účel a proto bych nic neměnil. Člověk si musí přizpůsobovat aspoň ve výkonu trestu a naučit se, že to má za to, protože spáchal trestnou činnost, za kterou byl odsouzený. Kdyby nepáchal, nebyl by ve výkonu trestu a nemusel by snášet tyto podmínky dané výkonem trestu. Můj názor je, že každý co spáchal trestnou činnost, si zaslouží za to trest a musí snášet zodpovědnost za svůj čin. Musíme se zamyslet nad sebou a naučit se žít tak, abychom v budoucnosti už nikdy nepáchali žádnou trestnou činnost, a podle mě tyto podmínky jsou přesně na to postavené, aby výkon trestu splňoval svůj účel, jinak by to nemělo žádný smysl a nastal by ve světě chaos, což by se dalo těžce ohlídat. Lidové přísloví povídá: „ Nikdy nikomu nedělej to, co nechceš, aby dělali Tobě.“

Odsouzený č. 9: „1. neodděloval bych doživotní vězně od ostatních vězňů, zatím jsme izolováni. Ať jsou izolováni Ti, kteří se neumí chovat. 2. přístup ke vzdělání (programům rekvalifikace, výuční obory, ale i VŠ). 3. přístup k normální práci na 8 hodin na každý den, zatím je nám umožněno pracovat jen 5 hodin a i možnost dostat se k lepší práci, k lépe placené a třeba i odbornější. 4. povolil bych přístup k internetu, špatně se dostávám k informacím a byla by dobrá i možnost používat e-mail pro kontakt s venkem. 5. neomezoval bych dobu návštěv i dny ve které může návštěva proběhnout. 6. povolovat i návštěvu bez dohledu zaměstnanců a v lepších podmínkách, aby prostředí tolik nepřipomínalo vězení, atd. Vymyslel bych toho spoustu, ale vězeňství v ČR je dosti zaostalé a podfinancované.“

4.2 Cílová skupina zaměstnanců věznice

Otázka č. 1: Jakým způsobem se podílíte na programu zacházení s doživotně odsouzenými vězni?

Tato otázka byla směřována na profese psychologa, speciálního pedagoga a vychovatele. Na první otázku odpovídali pracovníci podobným způsobem.

Vychovatel i psycholog k otázce uvedli, že se podílí na aktivitách v rámci programu zacházení, kdy vychovatel sám vede dvě zájmové aktivity vyhrazené pro doživotně odsouzené. Psycholog vede jednu speciálně výchovnou aktivitu zaměřenou na práci s trestnou činností, jejímž cílem je snižování bezpečnostních rizik v podmínkách věznice.

Speciální pedagog tuto otázku celkově shrnul a potvrdil aktivity psychologa a vychovatele. Jelikož jeho odpověď na otázku č. 1 byla zajímavá, dovoluji si jeho odpověď citovat: „*Navrhuji programy zacházení, které by pomohly motivovat odsouzené ke změně chování, především v oblasti snížení negativních projevů, jak směrem k personálu, tak i k ostatním odsouzeným, dále učení sebekontroly a spolupráci, naučit se pracovat vyrovnáním se s vinou, trestem a důsledky své trestné činnosti a měli by i snižovat riziko pro společnost při jejich eventuálním podmíněném propuštění. Přitom pedagog vychází ze zpracované komplexní zprávy o odsouzeném (délka trestu, charakteristika osobnosti, postoje k trestné činnosti) a možností a nabídky aktivit v konkrétní věznici. Konkrétně v naší věznici je nabídka aktivit poměrně pestrá, kdy aktivity probíhají jak individuální, tak skupinovou formou: vzdělávací aktivity (sociálně právní poradenství, všeobecně vzdělávací naučný kroužek, pěstování rostlin a zeleniny), speciálně výchovné aktivity (terapie orientovaná na práci s trestnou činností, kompetenční rozvoj), zájmové aktivity (jazykový kroužek, počítačový kroužek a elektronické hry, kondiční cvičení apod.), pracovní aktivity. Práce s trestnou činností je jednou z nezákladnějších a nejnáročnějších aktivit v rámci programu zacházení, postoje odsouzeného k trestné činnosti mají vliv na přeřazení do mírnějšího typu věznice popř. podmíněné propuštění.“*

Otázka č. 2: Probíhá z Vaší pozice průběžná příprava na případné podmíněné propuštění doživotně odsouzených? popř. jakým způsobem?

Všichni dotazovaní zaměstnanci na tuto otázku odpověděli shodně. Odsouzení jsou podle nich spíše motivováni k tomu, aby si vytvořili podmínky a prošli určitým vývojem, jehož fází je i přemístění do věznice typu s ostrahou. Tím odsouzený prokazuje určitou schopnost adaptace na jiné podmínky v jiném prostředí. Reálné v praxi je, že odsouzený na základě svého dosaženého hodnocení a po posouzení komise odborných zaměstnanců je konstatováno, že byly vyčerpány možnosti věznice při aktualizaci programu zacházení a jeho chování, jednání a způsob, jakým plní své povinnosti. Odůvodňují závěr, že přeřazení přispěje k jeho nápravě a může být soudem přeřazen do mírnějšího typu věznice. Podmíněné propuštění z věznice se zvýšenou ostrahou je podle názorů zaměstnanců nereálné. Z pohledu sociální pracovnice probíhá průběžná příprava v rámci její profese formou aktivit sociálně právního poradenství, kdy se odsouzení dozvídají např. co, kde a jak se vyřizuje (občanské průkazy, sociální kurátor, probační a mediační služba apod).

Otázka č. 3: Jaký je Váš názor na případné propuštění doživotně odsouzených a jejich případnou resocializaci? Myslíte si, že je tato možnost reálná?

V otázce č. 3 se odpovědi zaměstnanců žádným způsobem nelišily. Všichni dotazovaní se shodli na tom, že nepředpokládají podmíněné propuštění doživotně odsouzených a jejich resocializace je svým způsobem podle nich nereálná. Sociální pracovnice však uvedla, že možnost resocializace není dána tím, jestli je člověk odsouzen na doživotí či na 20 let. Domnívá se, že je to záležitost individuality toho kterého odsouzeného. Uvedu zde proto argumentačně podpořený názor speciálního pedagoga, který mne zaujal.

Speciální pedagog: *„Dosavadní znalecké posudky se shodují v tom, že není možné změnit osobnost a že nebezpečnost těchto pachatelů pro společnost se sníží v podstatě až věkem a tím spojeným ochabováním fyzických sil, někde od 70 let věku. U odsouzených k doživotnímu trestu jsou ve znaleckých posudcích uváděny možnosti resocializace podobně, např. – prognóza resocializace je jednoznačně krajně nepříznivá, nereálná. V této oblasti zastávám stejný názor i já.“*

V průběhu rozhovorů mne zaujaly názory zaměstnanců na jednotlivé otázky, které z rozhovorů vplynuly. Otázky s odpověďmi níže uvádím.

Psycholog

Myslíte si, že osobnost doživotně odsouzeného prochází v průběhu trestu určitým vývojem/etapami popř. jakými?

„Určitě osobnost doživotně odsouzeného vězně prochází pozvolným vývojem. Etapy tohoto vývoje nazýváme adaptační, integrační a stabilizační.“

Vychovatel

Jak vnímáte vztahy mezi odsouzenými? Chtějí se zapojovat do nabízených aktivit?

„Vztahy se vyvíjejí ve vysoce specifickém prostředí, kdy jsou podbarveny i skutečnostmi, které nejsou v běžném životě frekventované. Většina odsouzených má o nabízené aktivity zájem, jen nepatrná část se nezapojuje.“

Speciální pedagog

Myslíte si, že je doživotně odsouzený vězeň schopen reálně posoudit další své cíle ve věznici?

„Skupina odsouzených k doživotnímu trestu není homogenní, proto se schopnost odsouzeného reálně posoudit své další cíle odvíjí od individuální osobnosti každého jednotlivého odsouzeného.“

5. Diskuze

V diplomové práci jsem se zabývala problematikou resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. Výzkum diplomové práce byl zaměřen na zmapování problematiky resocializace u doživotně odsouzených vězňů ve věznici Valdice. Cílem dotazníkové šetření a rozhovorů bylo shromáždit co nejvíce informací o této problematice, odpovědět na výzkumné otázky a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. Výzkumný soubor dotazníkového šetření tvořilo 20 odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí ve věznici Valdice, kteří odpovídali celkem na 21 otázek. Největší zastoupení dotazovaných bylo ve věku 31 až 40 let, kdy muži tvořili 100% dotazovaných. Celkem bylo rozdáno 20 dotazníků, kdy návratnost řádně vyplněných dotazníků tvořila 100%. Druhou část výzkumu tvořil polostrukturovaný rozhovor se čtyřmi zaměstnanci věznice Valdice. Při oslovování zaměstnanců s žádostí o spolupráci na výzkumu jsem se setkala s různými reakcemi. Zatímco speciální pedagog a vychovatel byli velice ochotní a vstřícní dobře se mi s nimi komunikovalo, druhá polovina zaměstnanců mě překvapila svou neochotou.

První problematika, která byla ve výzkumu zmapována, se týkala základních údajů o doživotně odsouzených. První otázka zjišťovala věkové složení dotazovaných vězňů, kdy největší zastoupení doživotně odsouzených ve věznici Valdice je ve věku 31 až 40 let. Tuto skutečnost potvrzuje i statistika Vězeňské služby, která vykazuje za rok 2011 nejvyšší počet odsouzených ve stejné věkové hranici¹³⁰. Jak doživotně odsouzení sami v dotazníku uvedli, jednali z mladické nerozvážnosti a nenapadlo je, že by jejich trestná činnost mohla mít takové následky. Nyní ve svém věku pomalu čekají na svou smrt. Jak uvádí Breier a spol. ve výzkumných souborech, věkové průměry pachatelů vražd jsou mezi 30 až 34 lety. Vrchol věkové křivky vrahů v adolescenci a mladém středním věku je daný nejen biologickými faktory, ale i nahromaděním životních

---

¹³⁰ Vězeňská služba ČR. *Věkové složení odsouzených*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/95/file/2012/statistiky/Slo%C5%BEen%C3%AD%20odsouzen%C3%BDch%20%20k%2031.12.2011.pdf>.

událostí a typickými krizemi v tomto věkovém období¹³¹. V dotazníkovém šetření byla otázka týkající se vzdělání doživotně odsouzených. Z výzkumu vyšlo, že základní a středoškolské vzdělání má stejný počet odsouzených, kdy nepřevažuje jedno vzdělání nad druhým (viz graf č. 2). Tuto skutečnost vyvrací výzkum Heretika, z kterého vyplývá, že odsouzení za trestný čin vraždy měli v 50% základní vzdělání, pouze 10% odsouzených mělo středoškolské vzdělání¹³². Je tedy otázkou, zda vzdělání má takový vliv na trestnou činnost. Dá se říci, že čím vyšší vzdělání, tím rafinovanější trestná činnost, s tím souvisí i skutečnost, že většina doživotně odsouzených ve věznicí Valdice by chtěla mít možnost vysokoškolského studia. H1 byla vyvrácena výsledky z dotazníku na otázku, zda je pro odsouzené přiměřený TOS na doživotí v souvislosti trestné činnosti, za kterou byli odsouzeni. 55% odsouzených jsou názoru, že jejich odsouzení k TOS na doživotí je adekvátní vůči trestné činnosti, kterou spáchali.

Druhý okruh otázek se zabýval tím, zda VTOS na doživotí a umístění ve věznicí vzdálené od bydliště své rodiny má dopad na ztrátu vazeb s rodinou. Uvěznění pro odsouzené může představovat mimo jiné ztrátu člena rodiny. Může dojít k úpadku sociálních vazeb, odmítnutí rodiny, ztrátě potřebného zázemí či rozpadu manželství. Tyto možnosti mohou ovlivnit i život v případě propuštění a tím i možnou resocializaci¹³³. Jak ale vyplývá z grafu č. 6, odsouzení uvedli, že VTOS nemá vliv na jejich vazby s rodinou a přáteli. Tendencí k sentimentalitě může být ovlivněn vztah k blízkým u některých vězňů. Mohou vyjadřovat něžné pocity zejména vůči svým matkám, dětem nebo družkám, ale s cílem oklamat sami sebe z důvodu ospravedlnění svého činu a uvěřit tomu, že jsou v podstatě dobrými lidmi¹³⁴.

Třetí okruh otázek zmapoval problematiku zaměstnávání doživotně odsouzených. Z grafu č. 7 vyplývá, že z celkových 20 doživotně odsouzených je 16 zaměstnáno. Mezi hlavní důvody proč je pro odsouzené zaměstnání důležité, uvedli, že

---

¹³¹ BREIER, Š, FRIDRICH, J, LIBÍKOVÁ, H, POGÁDY J, WIEDERMANN, V. *Pachatel trestného činu vraždy*. In: Soubor referátů z krajského soudně psychiatrického semináře. KUNZ: Hradec Králové, 1978. Str. 37 - 49

¹³² HERETIK, A. *Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy*. Nové zámky: Psychoprof, 1999. 277str. str. 92. ISBN 80-968083-3-8.

¹³³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. 872s. ISBN 82 - 7178 - 802 - 3.

¹³⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 - 86708 - 05 - 5.

výdělkem hradí náklady VTOS, výdělek využívají jako kapesné a zaměstnání je pro ně důležité z hlediska trávení volného času ve vězení, kdy jim svým způsobem čas strávený v zaměstnání pomáhá smysluplně strávit dopoledne. Zaměstnávání odsouzených patří do pracovních aktivit, kdy v neposlední řadě zahrnují pracovní terapii vedenou zaměstnanci Vězeňské služby, kteří mají k vedení těchto aktivit potřebné vzdělání¹³⁵. Zaměstnávání odsouzených umožňuje vytvářet pracovní návyky a formovat osobnost žádoucím směrem. Zaměstnání má svým způsobem vliv na snižování agresivity odsouzených a jejich celkovému zklidnění¹³⁶. Získání pracovních návyků vede k případné pozitivní resocializaci odsouzeného. Hypotéza H2, která obsahovala tvrzení, že pracovní aktivity pomáhají odsouzeným zvládat pobyt ve věznici, byla tímto potvrzena. Jak vyplývá z grafu č. 9, 80% odsouzeným je jedno, jakou práci vykonávají v rámci VTOS a jsou rádi za každou práci. Činností doživotně odsouzených ve věznici Valdice je montáž objímek.

Program zacházení tvořil další okruh dotazování. Hlavním cílem programu zacházení je vytvoření předpokladů pro návrat do běžné společnosti tak, aby odsouzený odstranil ze svého života vzorce chování vedoucí k páchání trestní činnosti¹³⁷. Na otázku, zda odsouzeným vyhovuje stanovený program zacházení odpovědělo 55%, že jim program zacházení vyhovuje, ale mají k němu malé výhrady viz. graf č. 10. 35% odsouzených považují program zacházení za velmi přínosný a nemají k němu výhrady. H3 potvrzuje tvrzení, že více než 50% odsouzených považuje program zacházení za dostačující pro jejich následnou resocializaci. K této otázce se formou rozhovoru vyjádřili zaměstnanci věznice, každý uvedl, jakým způsobem se podílí na programu zacházení. Všichni shodně uvedli, že se podílí na programu zacházení formou vedení aktivit pro doživotně odsouzené. Důležitou složkou programu zacházení je vzdělávání odsouzených, kdy by více než 85% mělo zájem o další vzdělávání. Většině odsouzených by takto strávený čas pomohl v jejich následné resocializaci a považují vzdělání za základní předpoklad pro úspěch. Již nyní dle dotazování se odsouzení sami

---

¹³⁵ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. Str. 87. ISBN 80-7251-207-2.

¹³⁶ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 – 86708 – 05 – 5.

¹³⁷ JIŘIČKA, V. *S kým zacházet – a jak?* České vězeňství. Ročník 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.

snaží vzdělávat pomocí jazyků, počítačových kurzů apod. Myslím si, že určitý posun ve vzdělání dokáže doživotně odsouzené posunout v tom, aby byli schopni přijmout svoji vinu za trestné činy.

Vězeňské prostředí vytváří mezi vězni určitou specifickou skupinu se svou strukturou, hierarchií rolí jednotlivých vězňů. Prostředí ovlivňuje vztahy mezi spoluvězni¹³⁸. 16 odsouzených z 20 se domnívá, že má se spoluvězni bezkonfliktní vztahy, kdy 90% nemá na cele spoluvězně. Graf č. 15 vysvětluje odpověď na otázku č. 16, zda mají ve VTOS osobu, které mohou důvěřovat. 80% odsouzených nemá ve VTOS osobu, které by mohli důvěřovat. Hála uvádí, že role vězňů lze rozdělit na neformální vůdce (ovládající své spoluvězně), dělesloužící (zkušenosti získané dlouhým pobytem, kdy mají respekt okolí), řadový příslušník skupiny (vymezující povinnosti a práva), outsider (tzv. obětní beránek). Skupina vězňů má své normy, hodnoty, práva a povinnosti v rámci své skupiny, specifickým je i mluva tzv. vězeňský argot¹³⁹. Pokud se odsouzený adaptuje na vězeňské prostředí bez problémů, prochází procesem tzv. prizonizace.

Další okruh otázek se týkal pocitů odsouzených, zda je VTOS nějakým způsobem ovlivnil/ změnil a jak na něj pobyt ve věznici působí. K otázce, zda odsouzené VTOS ovlivnil, se vyjádřilo 16 odsouzených, každý odsouzený uvedl jinou odpověď, ale více než 50% uvedlo, že je pobyt ve vězení změnil. Tato otázka potvrzuje H4. Graf č. 16 ukazuje, že většina odsouzených se ve vězení zlobí sama na sebe. Dlouhodobé uvěznění však významně neohrožuje duševní zdraví odsouzeného, ale do značné míry samo o sobě vlivem procesu prizonizace snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace po propuštění. Lze očekávat vyšší pravděpodobnost selhání odsouzeného v řadě podstatných sfér sociálního života, v profesi, partnerském a občanském životě¹⁴⁰. S tímto okruhem souvisí otázka, zda doživotně odsouzení trpí výčitkami svědomí,

---

¹³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. 872s. ISBN 82 – 7178 – 802 – 3.

¹³⁹ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 – 86708 – 05 – 5.

¹⁴⁰ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 43. ISBN 80-7179-177-6.

pouhých 5 odsouzených uvedlo, že výčitkami netrpí. Výsledek této otázky vyvrátil tvrzení H5, že odsouzení k VTOS netrpí výčitkami svědomí.

Poslední otázky v dotazníku se zaměřily na to, zda doživotně odsouzení mají strach z případného propuštění. 55% odsouzených z propuštění strach nemá a 45% odsouzených má strach z důvodů, které jsou uvedeny v grafu č. 19. K poslední otázce v dotazníku měli odsouzení se možnost vyjádřit k návrhům na zlepšení podmínek ve VTOS pro odsouzené na doživotí. Většina odsouzených uvedla, že chtějí více společných aktivit s ostatními odsouzenými, lepší zaměstnání, možnost vzdělávání a méně izolačních pravidel. Prostředí, v nichž probíhá výkon výjimečných trestů, by mělo být stimulující a pokud možno se blížit ubytovacím podmínkám na svobodě¹⁴¹.

Diskuze k výzkumným otázkám:

V souvislosti s výzkumnou otázkou č. 1, zda existuje reálná možnost resocializace u doživotně odsouzených. Netík uvádí, že výzkumy orientované obecně na změny osobnosti vlivem výkonu doživotního trestu poukazují na postupnou ztrátu perspektiv, institucionalizaci, odráženou vznikem závislosti na personálu a podmínkách ústavního života, zvýšení introverze a částečně zvýšení nepřátelského postoje především k sobě samotnému¹⁴². K této otázce se vyjádřili i zaměstnanci věznice, jejich odpovědi se žádným způsobem nelišily. Všichni zaměstnanci se shodli na tom, že resocializace doživotně odsouzených je nereálná, i kdyby byli propuštěni po 20 letech. Své stanovisko argumentačně podpořili, dlouhodobou vlastní spoluprací s doživotně odsouzenými a pravidelnými komplexními zprávami od všech odborníků spolupracujícími s odsouzenými. Domnívám se, resocializace závisí na individualitě odsouzeného. Usuzuji tak podle vyplněných dotazníků, kdy jsem měla možnost si udělat „obrázek“ o každém odsouzeném jednotlivě. Někteří svého činu litují a mají snahu jakýmkoliv způsobem se účastnit na programu zacházení a jiní nepřijali ani tento trest. Toto tvrzení potvrzuje i Veselý, který uvedl, že každý doživotně odsouzený vězeň

---

¹⁴¹ NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 43. ISBN 80-7179-177-6.

¹⁴² NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. Str. 43. ISBN 80-7179-177-6.

má jiné zájmy, snahu a přístup ke svému trestu. Samozřejmě většina odsouzených, je odsouzena nespravedlivě a po 20 letech budou propuštěni¹⁴³.

V souvislosti s 2. výzkumnou otázkou, jestli je trest odnětí svobody na doživotí dostačující za spáchanou trestnou činnost uvádí TrZk, že soud může uložit TOS na doživotí pachateli, který spáchal zvláště závažný zločin a zavinil tak úmyslně smrt jiného člověka za podmínek uvedených v § 54 TrZk¹⁴⁴. V dotazníkovém šetření doživotně odsouzení uvedli, že tento trest je přiměřený spáchané trestné činnosti, ale že by pro ně lepší cestou byl trest smrti. Tzv. sociální smrt, kdy několik let čekají na svou smrt a nemají jiné východisko ve svém životě, je pro ně ubíjející. Podle Veselého, který měl možnost s doživotně odsouzenými mluvit, je TOS ve všech případech spravedlivý a zasluhující za spáchanou trestnou činnost. I když podle pocitů z některých vězňů by chvíli váhal, zda někteří vězni byli spravedlivě odsouzeni¹⁴⁵. Tuto skutečnost lze vysvětlit tím, že ve většině případů jsou doživotně odsouzení vysoce manipulativní ve svých výpovědích a dosud nepřijali svou vinu a trest.

Výzkumem se potvrdila má domněnka, že resocializace u doživotně odsouzených není reálná. I když TrZk počítá, že je možnost resocializace a podmíněného propuštění odsouzeného po 20 letech, nemyslím si, že by tato skutečnost někdy nastala.

---

¹⁴³ VESELÝ, X, L. *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. Praha: XYZ, 2007. 466 str. ISBN 978-80-87021-82-8.áo

¹⁴⁴ *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.*

¹⁴⁵ VESELÝ, X, L. *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. Praha: XYZ, 2007. 466 str. ISBN 978-80-87021-82-8.

6. Závěr

V diplomové práci jsem se pokusila nastínit problematiku resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí.

Problematika resocializace je velice široké téma a nebylo možné se zaměřit na všechny aspekty, které se jí dotýkají. Teoretická část je rozpracována podrobněji v oblastech týkajících se samotného výkonu trestu odnětí svobody na doživotí, z toho jaké důsledky má výkon trestu na odsouzené, samotné vězeňské prostředí a program zacházení. Charakteristikou této oblasti jsem dospěla k názoru, že vliv prostředí a program zacházení je základním činitelem, který resocializaci ovlivňuje. Program zacházení musí korespondovat se specifickou osobností odsouzeného, kdy každý odsouzený má jiné potřeby a požadavky. Samotný výkon trestu nesmí však být důvodem nesnažit se působit na pachatele tak, aby v případě hodných zvláštního zřetele mohl být za určitých okolností reintegrovan zpět do společnosti. Dalším tématem, které uložení výjimečného trestu ovlivňuje, je spáchaná trestná činnost. Všichni doživotně odsouzení spáchali trestný čin vraždy, záleží však jakým způsobem a koho zavraždili. I tento aspekt ovlivňuje možnou budoucí resocializaci.

Výzkumná část byla prováděna formou dotazníkové šetření a polostrukturovaného rozhovoru, kdy na začátku bylo stanoveno 5 hypotéz a 2 výzkumné otázky. Dotazníkovým šetření byly hypotézy H2, H3, H4 potvrzeny a ostatní byly výzkumem vyvráceny. Výzkumné dotazníkové šetření prokázalo, že odsouzení souhlasí s trestem odnětí svobody na doživotí za svou spáchanou trestnou činnost a ani tímto trestem nebyly zpřetrhány vazby na rodinu a přátele. Důležitým faktorem se pro odsouzené stalo zaměstnání, které vnímají jako smysluplné využití jejich volného času. Se zaměstnáním souvisí i program zacházení, který je pro potřebu dalšího rozvoje odsouzených zásadním. Strach z propuštění se objevil skoro u poloviny odsouzených a za zásadní problém označili strach z nálepky doživotně odsouzeného a s tím spojené nemožnosti najít ve společnosti zaměstnání. K následnému zamyšlení nad výkonem trestu odnětí svobody vedla poslední otázka v dotazníku, která byla pro mne zajímavým

čtením a vcítěním se do pocitů odsouzených. Rozhovory se zaměstnanci věznice mě pouze utvrdily v poznatcích a osobních názorech, které jsem získala i teoretickou částí.

Obávám se, že problém resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody bude nadále tabu a samotná resocializace nereálná. Příkladem může být aktuální odsouzení z května 2012 k TOS na doživotí matky, která brutálním způsobem zavraždila své 4 děti. Tento výjimečný trest nemají bohužel všechny státy, kdy ukázkovým příkladem může být norský střelec Breivik, který zabil přes 70 nevinných lidí a ani za tuto trestnou činnost nebude odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí, jelikož norské právo tento trest nezná. Z hlediska bezpečnosti musí být i nadále společnost před těmito osobami chráněna pomocí doživotního trestu.

7. Použité zdroje

1. BAJCURA, L. *Práva vězně: Od vazby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160str. ISBN 80-7169-555-6.
2. BREIER, Š, FRIDRICH, J, LIBÍKOVÁ, H, POGÁDY J, WIEDERMANN, V. *Pachatel trestného činu vraždy*. In: Soubor referátů z krajského soudně psychiatrického semináře. KUNZ: Hradec Králové, 1978.
3. ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 163 str. ISBN 80-7251-207-2.
4. ČERNÍKOVÁ, V, SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion s.r.o., 1998. 254 str. ISBN 80-85858-70-3.
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 272 str. ISBN 80-7178-931-3.
7. FÁBRY, A. *Úvod do penologie*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006. 176 str. ISBN 80-89185-23-1.
8. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 1.vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80 – 86708 – 05 – 5.
9. HÁLA, J. *Teorie a praxe vězeňství II.: Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. České Budějovice: JČU Zdravotně sociální fakulta, 1999. 103str. ISBN 80-7040-376-4.
10. HELUS, Z. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 236 str. ISBN 14-550-76.

11. HERETIK, A. *Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy*. Nové zámky: Psychoprof, 1999. 277str. ISBN 80-968083-3-8.
12. HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. 376 str. ISBN 80-10-00341-7.
13. JIHOČESKÁ UNIVERZITA, ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA. *Kapitoly sociální práce v praxi*. 1 vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 987-80-7394-074-4.
14. JIŘIČKA, V. S kým zacházet – a jak? České vězeňství. Ročník 2011, č. 2. ISSN 1213-9297.
15. KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-2103025-9.
16. KUČHTA, J, VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. BECK, 2005. 544 str. ISBN 80-7179-813-4.
17. KOVÁŘ, P, a kol. *Sexuální agrese: Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 str. ISBN 978-80-7345-161-5.
18. KRYKORKOVÁ, H., R. VÁŇOVÁ. *Učitel v současné škole*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. 315 str. ISBN 978-80-7308-301-4.
19. MAELICKE, B. Personal als Erfolgsfaktor. *Forum Strafvollzug*, 2008, roč. 57, č. 2. ISSN 1865 – 1534.
20. MEZNÍK, J, KALVODOVÁ, V, KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 74 str. ISBN 80-210-1248-x.
21. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2007. 269 str. ISBN 978-80-246-1312-3.
22. NETÍK, K, NETÍKOVÁ, D, HÁJEK, S. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.BECK, 1997. 140 str. ISBN 80-7179-177-6.

23. NOVOTNÝ, O, ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
24. NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství: Studie funkcí trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969. 250 str. ISBN 508-21-865.
25. NOVOTNÝ, O, et al. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. přep. vyd. Praha: Codex, 1997. 328 str. ISBN 80-85963-24-8.
26. Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.
27. Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.
28. Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-32]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-784220.aspx>.
29. SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita, 2002. ISBN 80 – 7083 – 679.2.
30. SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. 1.vyd.Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 80str. ISBN 978-80-7372-287-6.
31. SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979. 216 str.
32. SUCHÝ, O. Příčina a prevence recidivy. Praha: VÚK při GP, 1983. 319 s.ISBN neuvedeno
33. ŠÁMAL, P, et al. *Trestní zákon:Komentář*. 6., dopl. a přep. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.
34. ŠEĎOVÁ, K. – ŠVAŘÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

35. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Osobnost a její rozvoj*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 86 str. ISBN 978-80-7368-515-7.
36. ŠKODA, M. Vězeňští kaplani a program zacházení. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 2, ISSN 1213 – 9297.
37. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. 872 str. ISBN 82 – 7178 – 802 – 3.
38. VESELÝ, X, L. *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. Praha: XYZ, 2007. 466 str. ISBN 978-80-87021-82-8.
39. Vězeňská služba ČR. *Rychlá fakta: stavy vězněných osob*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.
40. Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2011*. [online]. 2012 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf.
41. Vězeňská služba ČR. *Typy věznic*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20%C4%8
42. Vězeňská služba ČR. *Věznice Mírov – základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/o-nas-1595/zakladni-informace-177/.CR/120210_VSCR_vseobecna_WEB.pdf >.
43. Vězeňská služba ČR. *Věznice Valdice- základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/zakladni-informace-152/>.

44. Vězeňská služba ČR. *Věkové složení odsouzených*. [online] c 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z <
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/95/file/2012/statistiky/Slo%C5%BEen%C3%AD%20odsouzen%C3%BDch%20%20k%2031.12.2011
45. ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. 136 str. ISBN 978-80-7367-236-2.
46. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.*
47. *Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, v platném znění.*
48. *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.*

8. Klíčová slova

Výkon trestu odnětí svobody na doživotí

Resocializace

Doživotně odsouzený

Program zacházení

Trestná činnost

Dotazníkové šetření

9. Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Seznam použitých zkratek

Příloha č. 2 – Dotazník

Příloha č. 3 – Seznam otázek k rozhovoru se zaměstnanci věznice

Příloha č. 1

Seznam použitých zkratk

EVP – Evropská vězeňská pravidla

LZPSV – Listina základních práv a svobod

TOS – trest odnětí svobody

TrZk – Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, v platném znění.

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

ZVTOS – Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

Příloha č. 2 - Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Vendula Hájková a studuji na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní a je určen výhradně pro účely zpracování údajů do mé diplomové práce, na téma Resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. Cílem dotazníkového šetření je zajištění informací a názoru odsouzených na jejich resocializaci. Prosím zakřížkujte pouze jednu správnou odpověď. V případě přípustnosti více odpovědí bude tato skutečnost uvedena v záhlaví otázky.

Velmi Vám děkuji za spolupráci při vyplňování dotazníku.

1. Kolik je Vám let?

- 18 – 25 let
- 26 - 30 let
- 31- 40 let
- 41 - 50 let
- 51 – 60 let
- 61 let a více

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní vysokoškolské
- střední bez maturity/vyučen
- střední s maturitou

3. Nepodmíněný trest odnětí svobody Vám byl uložen:

- poprvé již dříve jsem byl k tomuto trestu odsouzen

jiné důvody (uved'te) : .....

ne

nemohu ze zdravotních důvodů

ne, ale chtěl bych:

- pokud znáte důvod odepření možnosti práce při výkonu, uveďte:

.....

8. PRO NEPRACUJÍCÍ: Napište prosím krátce, co je Vaší činností v době, kdy pracující spolupřezni jsou v zaměstnání? Co v tu dobu děláte?

.....

.....

.....

9. PRO PRACUJÍCÍ: Napište Vaši základní náplň činností v zaměstnání? Jste spokojen s prací, jaká je Vám nabízena v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

ano, jsem spokojen s prací, která je mi nabízena

ne, nejsem spokojen s prací, kterou vykonávám v rámci výkonu trestu

je mi jedno, jakou práci vykonávám v rámci výkonu trestu, jsem rád za každou práci

- Náplň činnosti, kterou vykonávám v zaměstnání v rámci výkonu trestu:

.....

.....

10. Vyhovuje Vám stanovený program zacházení?

ano, je to velmi přínosné a nemám k němu výhrady

ne, nemá to dle mého názoru žádný účinek

ano, vyhovuje mi, ale mám k němu malé výhrady:

- zde uveďte, jak byste program zacházení s vězni doplnil, vylepšil, co by se Vám líbilo:

.....
.....
.....

11. Popište, jak probíhá Váš program zacházení. Jakých kurzů (kroužků) se máte v rámci programů zacházení účastnit, apod.?

.....
.....
.....
.....

12. Máte zájem o vzdělávání v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

(možnost více odpovědí)

ano, mám zájem:

doplnění základního vzdělání

vyučení v oboru

cizí jazyk

počítač

jiné rekvalifikace: .....

ne, nemám zájem

13. Máte bezkonfliktní vztahy se spoluvězni? ano pouze s některými ne

14. Máte spoluvězně na celé? ano ne

15. Máte možnost se se spoluvězni setkat?

- ano   ne

-pokud ano při jaké činnosti?

.....

16. Máte ve výkonu trestu odnětí svobody mezi spoluvězni osobu, které můžete důvěřovat?

- ano   ne

17. Jak na Vás působí pobyt ve věznici? (možné zaškrtnout více odpovědí)

☐ Cítím, že zde promarňuji svůj život.	☐ Zlobím se sám na sebe.
☐ Ztrácím sebedůvěru.	☐ Postrádám život ve společnosti.
☐ Lituji sám sebe.	☐ Nudím se zde.
☐ Jsem naštvaný na společnost.	☐ Pociťuji samotu.
☐ Lituji toho, co jsem udělal.	
☐ jiné.....	

18. Myslíte si, že pobyt ve věznici Vás nějakým způsobem změnil? Pokud ano, uveďte, jakým způsobem:

.....
.....
.....

19. Trpíte výčitkami svědomí vůči někomu nebo chtěli byste se omluvit?

(možné i více odpovědí)

- rodinnému příslušníku
- oběti poškozenému
- příteli/přítelkyni
- kamarádovi/dce
- netrpím výčitkami
- jiné osobě (uved'te): .....

20. Máte strach z možného návratu do společnosti v případě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody? (možné i více odpovědí)

- Nemám strach.
- Mám strach, protože
- nebudu se mít kam vrátit.
- se setkám s rodinou a přáteli.
- nebudu moci najít práci.
- budu páchat další trestnou činnost.
- se už nikdy nezbavím „nálepky doživotně odsouzeného“.
- z jiných důvodů (uved'te konkrétně)

.....

21. Zde máte možnost se vyjádřit k návrhům na zlepšení podmínek ve výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzené na doživotí. Jak byste pobyt ve věznici zlepšil, co byste upravil jiným způsobem?

.....

.....

Příloha č. 3 – Seznam otázek k rozhovoru se zaměstnanci věznice

- Jakým způsobem se podílíte na programu zacházení s doživotně odsouzenými vězni?
- Probíhá z Vaší pozice průběžná příprava na případné podmíněné propuštění doživotně odsouzených popř. jakým způsobem?
- Jaký je Váš názor na případné podmíněné propuštění doživotně odsouzených a jejich případnou resocializaci? Myslíte si, že je tato možnost reálná?

Doplňující otázky:

- Myslíte si, že osobnost doživotně odsouzeného prochází v průběhu trestu určitým vývojem/etapami? Jakými?
- Jak vnímáte vztahy mezi odsouzenými? Chtějí se zapojit do nabízených aktivit?
- Myslíte si, že je doživotně odsouzený vězeň schopen reálně posoudit další své cíle ve vězení?

